

© Видавець Інститут кібернетики імені В.М. Глушкова НАН України, 10.07.2026

Це – препринт відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

Автор підтверджує, що даний препринт відповідає всім вимогам Договору приєднання

https://arxiv.nas.gov.ua/public/accession_agreement.html

УДК 681.2.087:57.089

Дослідження біосумісних магніточутливих нанокompозитів на основі оксидів заліза

Будник Микола ^[0000-0002-4020-0213], Риженко Тетяна ^[0000-0003-1935-774X]

Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України, проспект Академіка Глушкова 40, Київ, 03187, Україна

tata.ryzhenko@nas.gov.ua

Анотація. Приведені основні поняття та відомості, пов'язані з дослідженням магнітних наночастинок (МНЧ) на основі оксидів заліза. Описано основні методи синтезу та характеристики МНЧ та біосумісних суспензій на їх основі. Представлено новий метод дослідження МНЧ на основі надчутливої СКВІД-магнітометрії, призначений для неінвазивного вивчення препаратів МНЧ, які введені в тіло лабораторних тварин. Приведено можливості МНЧ як магнітних носіїв для спрямованої доставки ліків. Вказівки призначені для студентів та аспірантів зі спеціалізації «медична радіофізика», а також можуть бути корисними для інших фізичних (медична фізика), технічних (біомедична інженерія) чи біологічних (нанобіотехнології) спеціальностей.

Ключові слова: наночастинок, магніточутливі нанокompозити, оксид заліза, біосумісність.

Перелік умовних позначень, скорочень і термінів

АПЕГ	Амінополіетиленгліколь
АПС	Амінопропілтриетоксисилан
ГЕК	Гідроксиетилкрохмаль
ДР	Доксорубіцин
ЕС(П)Р	Електронний спіновий (парамагнітний) резонанс
ІЧ	Інфрачервоний
КМП	Карта магнітного поля
ЛЗ	Лікарські засоби
МНЧ	Магнітні наночастинки
МП(З)	Магнітне поле Землі
МРТ	Магніто-резонансна томографія
ОЗ	Обернена задача
ПЕМ	Просвічуюча електронна мікроскопія
ПК	Персональний комп'ютер
ПХЕ	Перхлоретилен
РФС	Рентгенівська фотоелектронна спектроскопія
СКВІД	Надпровідний квантовий інтерферометр
УЗ	ультразвуковий

Вступ

Протягом останніх двох десятиріч магнітні колоїдні носії розроблялися для направленої доставки ліків, радіотерапії, гіпертермії, підсилення контрасту в МРТ та ін. Застосування магнітних наноматеріалів для діагностики та лікування добре відомо і активно досліджується. На сьогодні відомо 4 основні напрямки:

1) *Магнітна біосепарація (bioseparation).*

Біосепарація полягає у отриманні біосумісних біологічних об'єктів, попередньо помічених магнітним маркером, за рахунок їх розділення у потоці рідини.

2) *Магнітно резонансна діагностика:*

а) *Покращення контрасту в МРТ.* На сьогодні отримано дозвіл на клінічне застосування ряду магнітних рідин як контрастуючих агентів в МРТ від Европ. (ЕМЕА) та США відомств (FDA), відповідальних за оцінку медичних препаратів. Ряд компаній продукують магнітні наночастинки (МНЧ) на ринок. Вони перспективні як контрастуючі агенти для візуалізації печінки, кишково-шлункового тракту, лімфатичної системи (метастазів лімфатичних вузлів), кісткового та спинного мозку, пухлин головного мозку, макрофагів (атеросклероз, нирки, опорно-руховий апарат, інфекції та ін.).

б) *Молекулярна візуалізація* визначається як неінвазивна візуалізація мішеней – макромолекул чи клітин та біологічних чи клітинних процесів в живих організмах. Імобілізація антитіл та інших біоафінних молекул на поверхні МНЧ підвищує їх вибіркову спорідненість до певних органів чи клітин, що разом зі здатністю до концентрування в магнітному полі надає унікальну можливість виявлення пухлин, судинних тромбів та крововиливів. Так, у дослідженнях мозку нанодисперсні оксиди заліза використано для візуалізації руйнування бар'єру кров-мозок, як носії діагностичних та терапевтичних агентів через цей бар'єр, та для вдосконалення детектування пухлин.

3) *Магнітна термотерапія (thermotherapy).*

Іншим важливим напрямком є термічна терапія раку, яка включає гіпертермію та термоабляцію. Їх принцип дії полягає в локальному нагріванні МНЧ, сконцентрованих в пухлині, спричинену дією змінного магнітного поля радіочастотного діапазону (сотні кГц – сотні МГц). Відмінність у тому, що при гіпертермії підвищення температури становить 5-9°C (до 42-46°C) протягом тривалого періоду (60 хв) часу, а при термоабляції – на 15-20°C (до 56°C) протягом короткого (4 хв) періоду. На сьогодні активно вивчається кореляція магнітних та нагрівальних властивостей МНЧ, застосування інших ніж залізо, металів (кобальту), інші методи активації (фото, ІЧ, рентгенівські промені), а також застосування нанооболонки (наноскорин, nanoshells).

4) *Магнітна доставка лікарських засобів, МДЛЗ (magnetic drug delivery).*

Переваги нанофармпрепаратів над звичайними полягає у збільшенні тривалості циркуляції у крові, здатності не втрачати ефективності, а також у можливості їх концентрації у певній області тіла (мішені). Ідея магнітного транспорту була запропонована

більш ніж 30 років тому [2]. Сенс застосування магнітної таргетної (спрямованої, керованої) доставки ЛЗ має два аспекти [3]:

- ✓ зменшити обсяг системного розповсюдження цитотоксичних ЛЗ, тобто зменшити побічні ефекти;
- ✓ зменшити дозу ЛЗ за рахунок більш ефективної, локальної доставки ЛЗ.

Магнітні носії для використання *in vivo* повинні задовольняти таким вимогам: достатньо тривалий час циркуляції в крові, високі магнітні властивості (магнітний момент), низька токсичність [4]. Час циркуляції магнітних носіїв залежить від розміру частинок (або їх агрегатів) та властивостей їх поверхні, а саме – чим більше розмір МНЧ, тим меншим є час їх циркуляції у крові, та чим менше магнітні частинки, тим більша їх питома поверхня. Магнітний момент МНЧ зростає зі збільшенням їх розміру.

Одним з перспективних методів дослідження МНЧ розглядається СКВІД-магнітометрія. СКВІД-магнітометрія в поєднанні з використанням високодисперсних феромагнетиків застосовувалася для досліджень імунокомпетентних клітин (альвеолярних макрофагів) та досліджень магнітних забруднень легенів. Розроблено магнітні "маркери" для неінвазивного моніторингу кишково-шлункового тракту, детектування малих концентрацій суперпарамагнітних полістирольних мікросфер. Магніторелаксометрія розрізняє сигнали від зв'язаних і незв'язаних МНЧ завдяки різному часу неслевської та броунівської релаксації, що дозволяє детектувати антитіла *in vitro* і зв'язані МНЧ *in vivo* у мишей.

В ґрунтовній роботі дослідників з Каліфорнійського університету у спів-дружності з Ун-том штату Нью-Йорк в Стоні Брук (Long Island Cancer Center) демонструються її можливості до вивчення пухлин (Kennig GG, Rodrigues R, Zotev VS et al, SQUID-magnetometry for cancer screening: a feasibility study) і показано, що СКВІД-магнітометр здатний реєструвати пухлину об'ємом 1 куб. см на відстані 12 см від антени, що відповідає можливій глибині залягання пухлини не тільки в тілі тварини але й людини. Автори також сформулювали вимоги до «ідеальних» МНЧ, пристосованих до досліджень за допомогою методу СКВІД-магнітометрії:

- 1) блокуюча температура менше ніж 310 К (тобто 36 °С),
- 2) максимізація магнітного моменту (як функція розміру і складу),
- 3) нетоксичність,
- 4) частинки достатньо малі для того, щоб пройти через ретикулоендотеліальну систему,
- 5) покриті, щоб уникнути захисних сил організму.

Метод МРТ нездатний візуалізувати області всередині біооб'єктів з, в яких сконцентровані магнітні носії ліків тому, що потрібні для цього концентрації МНЧ є занадто високі для МРТ. Надчутлива СКВІД-магнітометрія - новий неінвазивний метод, не пов'язаний з опроміненням пацієнта, не піддає пацієнта дії значних МП і взагалі не викликає у нього дискомфорту. У той же час він дає змогу виявити наявність і локалізувати

місце зосередження магнітних носіїв в організмі. За словами одного з провідних фахівців США по дослідженню МНЧ у біомедицині Марка Діоріо (Mark S. Diiorio, президент MAGNESENSORS, Сан Дієго, Каліфорнія), основна перевага магнітометричних методів полягає у «моніторингу та оцінці біологічних процесів в живих тваринах в реальному часі протягом тривалості дослідження. Це може зняти потребу в послідовних вбивствах тварин для отримання змінних у часі даних».

1. МЕТОДИ ВИГОТОВЛЕННЯ МНЧ ТА ЇХ ПРЕПАРАТІВ

Для досліджень використано МНЧ, отримані методом осадження гідроксиду заліза (II) $\text{Fe}(\text{OH})_2$, який трансформується в магнетит Fe_3O_4 в присутності нітрату калію.

1.1 Синтез магнітних наночастинок (МНЧ)

Методи синтезу МНЧ з вузьким розподілом за розмірами класифіковані Егоном Матієвичем [5] за трьома категоріями:

- 1) осадження із гомогенних розчинів;
- 2) фазові трансформації;
- 3) реакції в аерозолі.

Обрано метод отримання МНЧ шляхом осадження гідроксида заліза (II), що трансформується в магнетит у присутності нітрату калію, який є слабким окисником [6]. Усі маніпуляції проводять в атмосфері азоту, щоб уникнути окиснення поверхні МНЧ магнетиту і, таким чином, отримати матеріал з максимальним намагнічуванням. Розчини 2.5 М KOH , 1 М KNO_3 , 1 М $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ (надалі реагенти) швидко змішували, температура реакційної суміші доводилася до 90°C . Час реакції – 2 години після встановлення необхідної температури. Після закінчення реакції утворені наночастинок магнетиту відмивають лугом з використанням методу магнітної сепарації.

1.2 Стабілізація та модифікація поверхні МНЧ

Стабілізація МНЧ полягає у їх покритті немагнітним біосумісним полі-мером з функціональними групами на поверхні для подальшої іммобілізації біомолекул. Відомо, що полісахариди та їх похідні широко використовуються для різноманітних цілей в біологічних експериментах, включаючи стабілізацію МНЧ. Тому ми вибрали декстран та амінопропілтриетоксисилан (АПС) як перший шар покриття МНЧ, який попереджає їх окиснення та гідроксиетил-крохмаль (ГЕК) – як другий шар для модифікації поверхні.

1.2.1. Стабілізація декстраном. МНЧ для експериментів з лабораторними тваринами покривають зшитим декстраном. Для цього отримували МНЧ згідно п.1.1., потім одразу до суспензії додавали 10% розчин декстрану (структурна формула декстрану наведена на Рис. 1). Після двохгодинної інкубації (інкубація – інтервал часу реакції) до реакційної суміші додавали NaBH_4 , температуру суміші підвищують до 50°C та інкубують суміш при цій температурі ще 2 год. Після цього краплинами додавали епіхлоргідрин та інкубували суміш протягом 10 год при температурі 50°C (схематична реакція перехресного зшивання

декстрану наведена на Рис. 2). Таким чином отримували препарат зі зшитим декстраном на поверхні. Цей препарат використовували для введення кроликам з метою дослідження змін концентрації МНЧ в їх тканинах методом ЕСР.

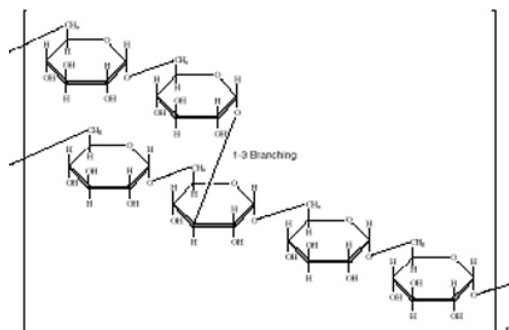

Рис. 1 Структурна формула декстрану.

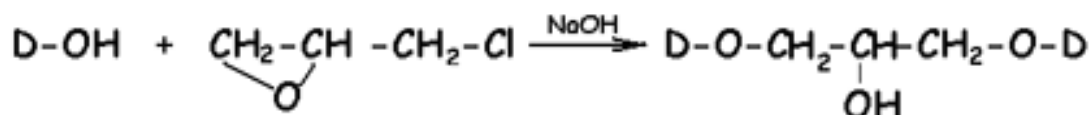

Рис. 2 Схематична реакція перехресного зшивання декстрану (D-OH) за допомогою епіхлоргідрину в середовищі NaOH.

1.2.2. Стабілізація за допомогою γ -АПС. МНЧ отримували згідно п.1.1., реагенти - 1.5 М KOH (гідроксид калію), 2 М KNO₃ (нітрат натрію), 1 М FeSO₄·7H₂O (сульфат заліза семиводний), час реакції – 2,5 год. Одразу після цього проводилась стабілізація поверхні 2% розчином АПС при 90°C протягом 2,5 год. Структурні формули ГЕК та АПС подано на Рис. 3.

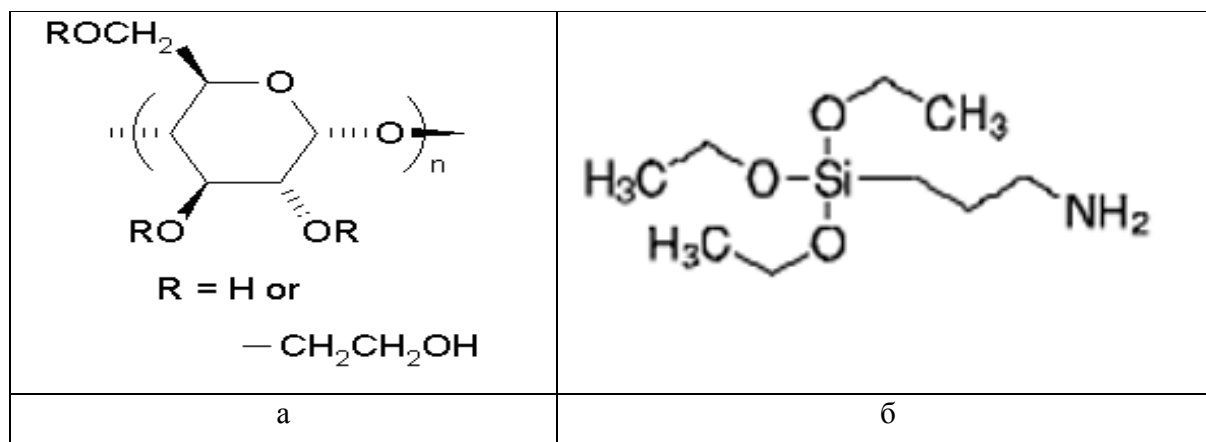

Рис. 3 Структурні формули: а - гідроксиетилкрохмаль, б - γ -амінопропілтриетоксисилан.

Синтези МНЧ відрізнялися концентраціями реагентів з метою виявити можливість варіювати середній розмір кристаліта. Початкові концентрації реагентів сильно впливають на розмір кристалітів синтезованих наночастинок. Так, зменшення концентрації лугу в 2 рази при однаковій концентрації сульфату заліза призводить до зменшення розміру кристалітів синтезованих МНЧ майже вдвічі. В той же час було відмічено підвищення значень намагнічування насичення для частинок, синтезованих при меншій концентрації лугу. Отримано два препарати МНЧ, стабілізованих γ -АПС: зразки S03 та S03-2.

1.2.3. Модифікація окисленням ГЕК. Модифікація – процес або результат зміни форми або характеристик об'єкта або субстанції. Цей процес рознесений в часі зі стабілізацією, покривати ГЕК можна й через місяць чи навіть рік. Для цього 10% розчин ГЕК інкубують з 0,4 М розчином періодату натрію протягом 2 год при кімнатній температурі. Потім, в отриманий розчин додавали МНЧ, стабілізований АПС та проводили інкубацію протягом 4 годин при слабкій УЗ обробці. Після закінчення інкубації, суспензію МНЧ промивали методом магнітної сепарації. Цей препарат використовували для введення кроликам з метою дослідження розподілу МП над їх тілом. Всі фізико-хімічні характеристики синтезованих МНЧ наведені в розділі 2.

Такі МНЧ застосовуються для спрямованої доставки ліків до органу-мішені, магнітокерованої сепарації біологічних речовин (клітини, нуклеїнові кислоти, білки та ін.), гіпертермії.

1.3 Активація та нейтралізація поверхні зразків

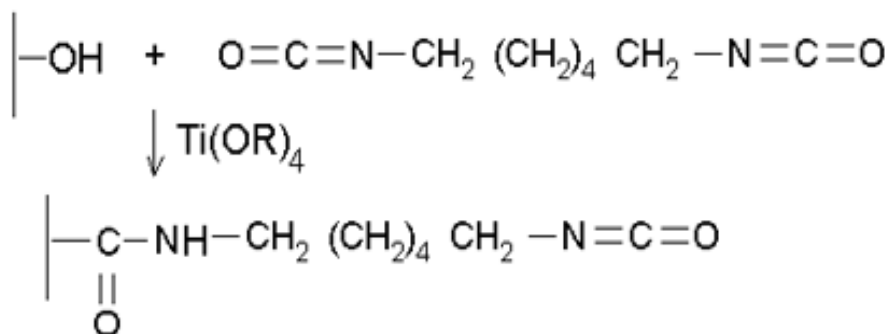
Специфічна мета процедури активації полягає у створенні активних груп на поверхні стабілізованого біосумісним полімером препарату магнітного носія для подальшої іммобілізації біомолекул. Специфічна мета процедури нейтралізації полягає в заміщенні реактивних груп на поверхні препарату магнітного носія для запобігання хемосорбції молекул з активними нуклеофільними групами. Реактивні групи заміщується фрагментами поліетиленгліколю (ПЕГ), що пролонгують час циркуляції МНЧ в крові. Проведено процедури активації поверхні зразків, що містять на поверхні як зшитий декстран, так і ГЕК, а також нейтралізації активних груп на поверхні МНЧ.

Активацію поверхні зразка, стабілізованого зшитим декстраном, проводили в безводному середовищі з використанням діізоціанатогексану. Для нейтралізації активних груп на такій поверхні використано аміноетил-ПЕГ 3000. У цьому випадку реактивні групи на поверхні зразка заміщуються фрагментами АПЕГ 3000. Для цієї реакції не потрібен каталізатор, її проводять у водних розчинах.

Активацію поверхні зразка, стабілізованого ГЕК, проводили в безводному середовищі, використовуючи комбінований метод з діізоціанатогексаном та ПЕГ. Для нейтралізації активних груп на такій поверхні використовували етиленгліколь. У цьому випадку реактивні групи на поверхні зразка заміщуються фрагментами етиленгліколю.

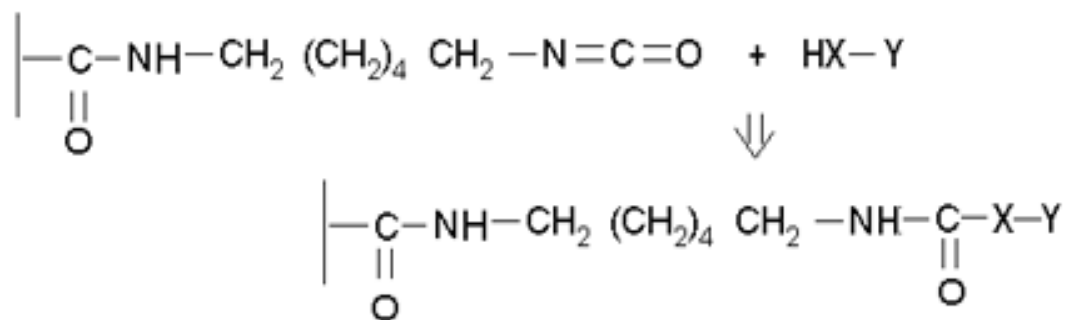
Проведено три стадії активації поверхні зразків, вкритих γ -АПС.

Стадія I: активація поверхні у безводному середовищі із використанням діізоціанатогексану. Схематична реакція активації подана нижче

де $|-\text{OH}$ - гідроксильні групи на поверхні, $\text{O}=\text{C}=\text{N}-\text{CH}_2(\text{CH}_2)_4\text{CH}_2-\text{N}=\text{C}=\text{O}$ - диізоціанатогексан, Ti(OR)_4 - каталізатор (тетрабутилтитанат).

Стадія II: хемосорбція ГЕК на поверхні активованого зразка. Схематична реакція між активованим носієм та біологічно активним компонентом (в даному випадку — ГЕК) може бути відображена наступним чином:

де X – NH-, -O- або -S- групи біологічно активної речовини (ГЕК), Y – активні групи іммобілізованої молекули (в нашому випадку – γ -АПС).

Стадія III: повторна активація зразка за методом з диізоціанатогексаном у безводному середовищі та додаткове зшивання ГЕК на поверхні. Схема реакції аналогічна стадії I.

1.4. Наноккомпозити з доксорубіцином (ДР)

Процедура синтезу. Доксорубіцин – це ефективний протипухлинний препарат, який сповільнює (інгібує) ріст пухлинних клітин, такі препарати носить назву цитостатики [7]. Було синтезовано препарати нанодисперсного матеріалу з іммобілізованим ДР. Іммобілізацію проводили на поверхні зразків S03A03, активованих 1,6-диізоціанатогексаном. У цій процедурі використано реактивність поверхневих ізоціанатних груп, при цьому не потрібен каталізатор для реакції з нуклеофільними гідроксильними або аміногрупами ДР.

Іммобілізацію ДР проводили з подальшою нейтралізацією активних груп АПЕГ, яку проводили у водних розчинах при кімнатній температурі та слабкій УЗ обробці (зразок D21a). Аналогічно був виготовлений порівняльний зразок для експериментів *in vitro*, але без

ДР. Тобто, зразок МНЧ з активованими ізоціанатними групами на поверхні інкубували тільки з АПЕГ (зразок D10a).

На Рис. 4 подана будова наноконкомпозиту магнетит-ДР, а на Рис. 5 – графік, що характеризує процес його синтезу.

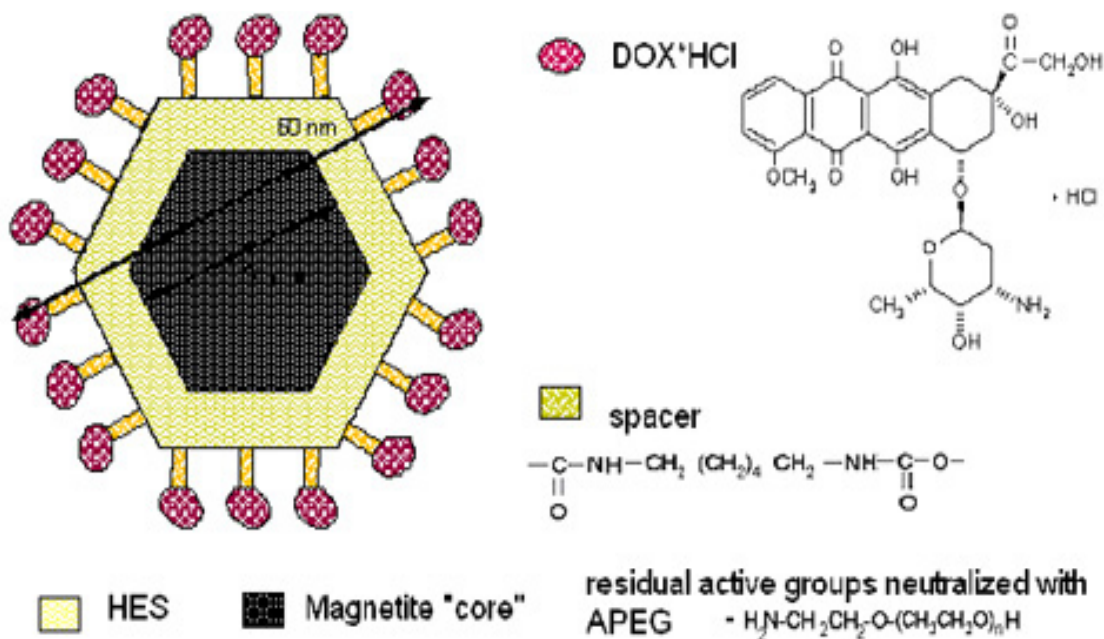

Рис. 4 Будова магніточутливого наноконкомпозиту магнетит-доксорубіцин (ДР) діаметром 60 нм: Magnetite core – магнітне ядро 30 нм, HES - ГЕК, Spacer – диізоціанатогексан, DOX – доксорубіцин (ДР), HCl - соляна кислота (входить в склад молекули ДР), APEG – АПЕГ.

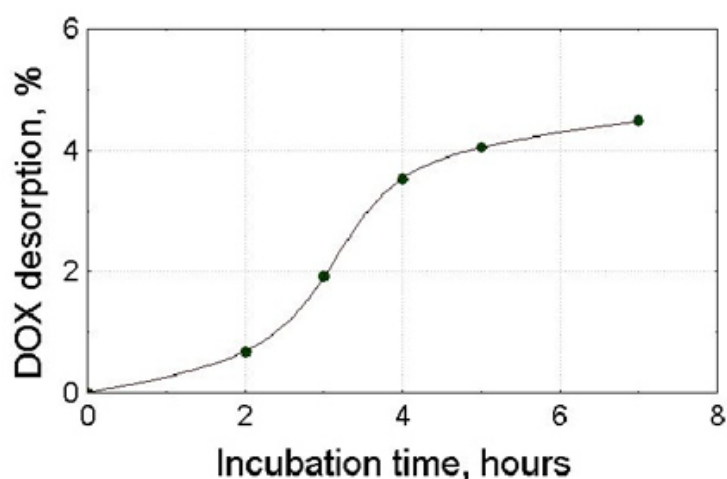

Рис. 5. Швидкість десорбції (видалення) ДР з поверхні магнетиту в наноконкомпозиті магнетит-ДР при дозі 25 мг ДР/г носія.

1.5. Виготовлення колоїдних суспензій (магнітних рідин)

Застосовані речовини: вода, желатин, агарозний гель. Суспензії готують наступним чином:

1) Отримують водні суспензії шляхом суспендування МНЧ в воді та обробки ультразвуком за допомогою УЗ диспергатора Hielscher UP200S (200 watts, 24kHz) фірми Hielscher Ultrasonics GmbH (Germany);

2) Змішують (скляним розмішувачем) водні суспензії синтезованих МНЧ різних концентрацій (діапазон 500÷0,8 мкг носія/мл) з розчином рідкого желатину (температура 95°C, концентрація желатинового розчину 10%);

3) Отримані суміші піддають УЗ обробці для досягнення однорідності за допомогою диспергатора Hielscher UP200S з подальшим якнайшвидшим охолодженням суспензій МНЧ.

Було виготовлено водяний термостат для приготування желатинової суміші та підтримання необхідної температури в реакційній суміші. Після такої обробки калібровані зразки стабільні протягом тривалого часу (6 місяців) при умовах зберігання їх при температурі від 0°C до -20°C, що дозволяє багаторазово їх використовувати.

Основними стадіями процесу визначення є повне розчинення зразка для аналізу (якщо він містить органічну речовину або тверді частки оксиду чи гідрооксиду заліза); відновлення заліза до двовалентного (використовують такі відновники як гідроксиламін, аскорбінова або тіогліколієва кислота, гідрохінон та ін.), яке, як правило, відбувається в кислому середовищі; переведення двовалентного заліза в форму забарвленого комплексу з урахуванням діапазону рН, в якому комплекс стійкий, а забарвлення – максимальне.

2. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАМЕТРІВ НАНОЧАСТИНОК

Для всіх синтезованих препаратів проводилися дослідження такими фізико-хімічними методами:

- метод спектрофотометрії для визначення вмісту заліза [8];
- метод Фарадея в діапазоні магнітних полів до 20 кЕ;
- метод рентгенівської фотоелектронної спектроскопії (РФС); [9]
- метод ширококутового розсіювання рентгенівських променів; [10]

Методика вимірювання фізико-хімічних властивостей МНЧ включає декілька етапів: визначення оптимальної величини намагніченості насичення; визначення відносні концентрації елементів у поверхневому шарі та середньої товщини органічного шару; визначення фазового складу та середнього розміру кристалітів; визначення вмісту заліза; реєстрація електронних мікрофотографій.

2.1 Криві намагніченості (метод Фарадея)

Було отримано криві намагніченості (приклад – на Рис. 6) Намагніченість насичення – це граничне значення намагніченості при рості поля. Для СКВІД-магнітометрії та направленого транспорту потрібна максимальна величина намагніченості насичення (максимально можливе 145 етл/г Fe). Сигнал у СКВІДі залежить від намагніченості насичення прямо пропорційно, що забезпечує найбільшу крутизну кривої намагніченості.

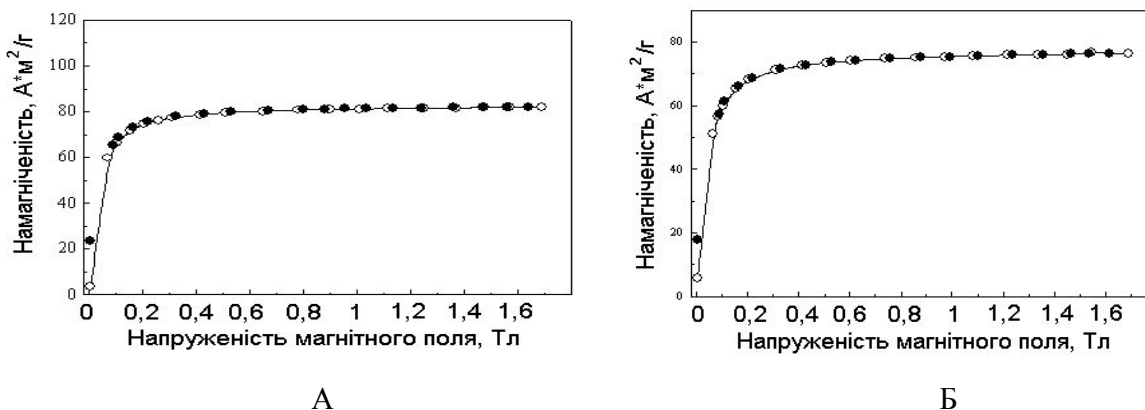

Рис. 6 Крива намагніченості зразків S03 (А) та S03-2 (Б). Білі кружальця – підвищення напруженості магнітного поля.

2.2 Визначення вмісту заліза (метод спектрофотометрії)

Концентрацію заліза в зразках визначають після утворення комплексу залізо (II)-о-фенантропін, реєструючи оптичну густину в максимумі смуги поглинання ($\lambda = 510$ нм, $\epsilon_{510\text{нм}} = 1,1 \cdot 10^4$ моль⁻¹·см⁻¹). Результати вимірювань зведено до Таблиці 1. Вміст заліза в зразках визначався за допомогою спектрофотометра Specol 2200 (Analytik Jena, Німеччина) [8].

Таблиця 1. Характеристики синтезованих наноматеріалів.

Зразок	S01	S02	S02-2	S03	S03-2	S03A01HES	S03A03
Склад «ядра»	100% Fe ₃ O ₄	100% Fe ₃ O ₄	98% Fe ₃ O ₄	99% Fe ₃ O ₄			
Середній розмір «ядра»* (нм)	29 ± 16	39 ± 31	33 ± 33	26 ± 22	29 ± 17	24 ± 20	26 ± 22
Середній розмір кристалітів** (нм)	50	51,5	50,0	41,5	31,0	39,5	41,5
Стабілізатор	Зшитий декстран	Зшитий ГЕК		Кондесований γ -АПС		Кондесований γ -АПС + зшитий ГЕК	

Намагніченість насичення, Ам ² /г Fe	115±3	114±4	117±5	134±5	122±5	121±3	147±4
Вміст заліза (г Fe/г сухої ваги)	0,70	0,69	0,65	0,69	0,60	0,63	0,69

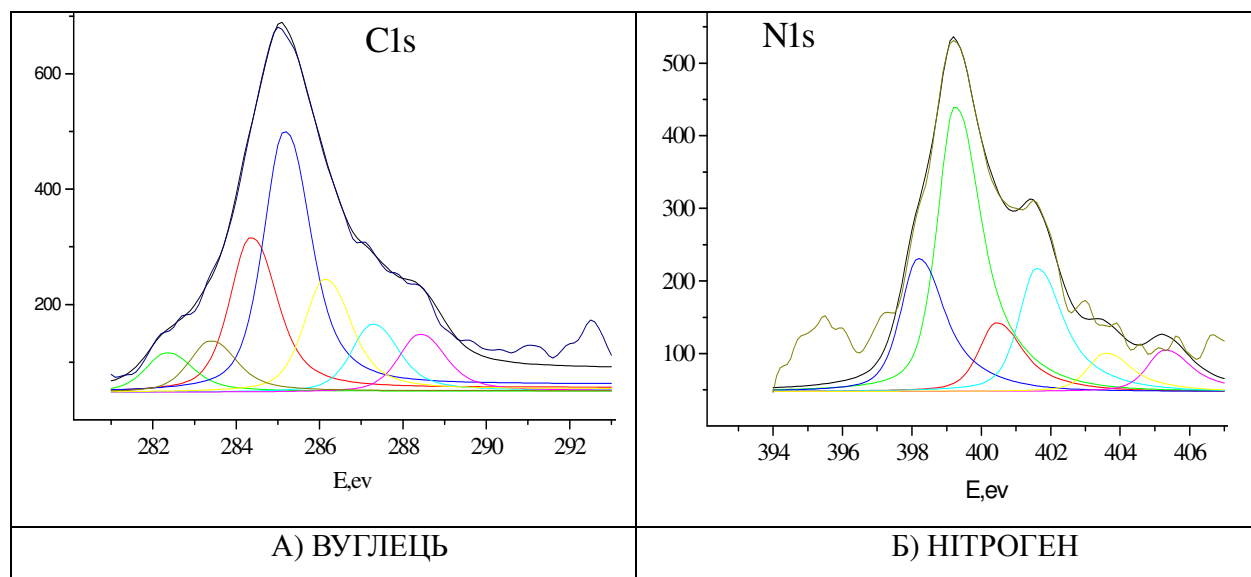
Примітки:

* середній розмір ядра – середній розмір магнітної частки синтезованих наноматеріалів;

** середній розмір кристалітів – середній розмір об'ємної області кристалічної речовини з регулярною кристалічною структурою.

2.3 Рентгенівська фотоелектронна спектроскопія (РФС, [9])

Для всіх синтезованих препаратів наноматеріалів були зареєстровані та проаналізовані відповідні спектри магнітного поля (Рис. 7). На основі цих спектрів визначені відносні концентрації елементів у поверхневому шарі та середня товщина органічного шару (Таблиця 2).

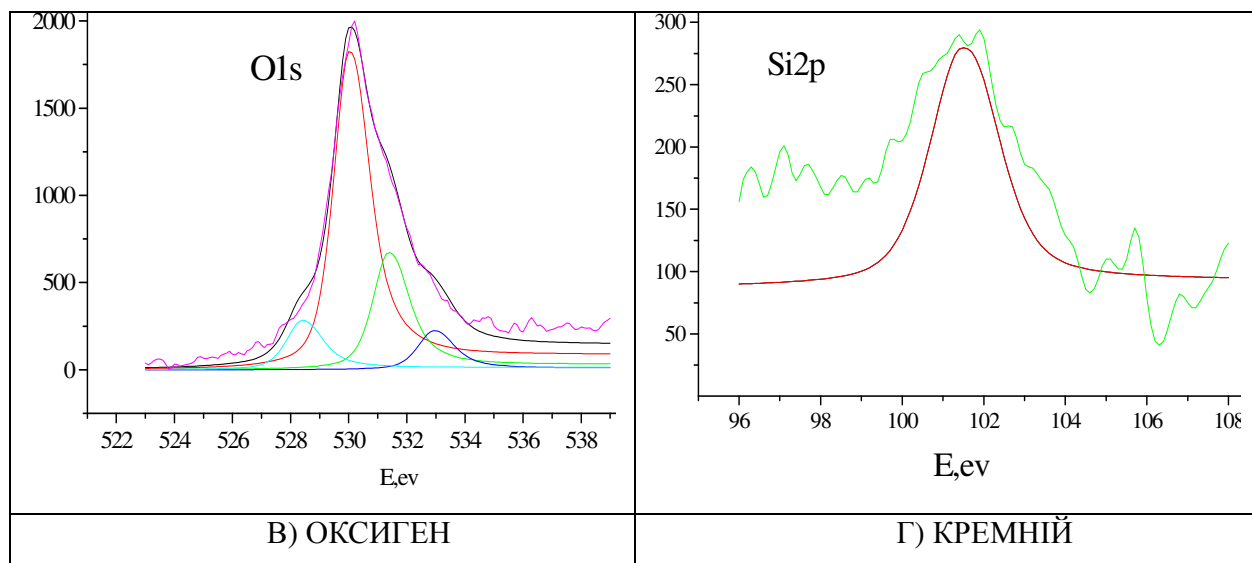

Рис. 7. Спектри РФС для зразка S03-2. Показано залежність інтенсивності від енергії для ряду компонент.

Таблиця 2.

Нормована інтенсивність РФС сигналів від $\text{Fe}2p_{3/2}$ ($I(\text{Fe}2p_{3/2})$) та $\text{Fe}3p$ ($I(\text{Fe}3p)$) рівнів, інтенсивність РФС сигналу від атомів заліза з урахуванням адсорбції в органічному поверхневому шарі ($I_0(\text{Fe})$), відносна концентрація елементів у поверхневому шарі та середня товщина (d) органічного шару

Зразок	$I(\text{Fe}2p_{3/2})$, від.од	$I(\text{Fe}3p)$, від.од.	$I_0(\text{Fe})$ від.од	Відносна концентрація елементів в поверхневому шарі							Тов- щина d , nm
				C	N	O	$\text{O}(\text{Fe}_3\text{O}_4)$	Si	K	Ti	
S01	1197	221.8	124.2	0.46	0.04	0.39	0.09	0.00	0.03	0.00	18
S02	981	171	129.2	0.42	0.01	0.30	0.22	-	0.05	-	20
S03	945	111	29.3	0.35	0.06	0.24	0.28	0.05	0.02	0.00	7
S03-2	542	65	18.2	0.34	0.08	0.21	0.32	0.05	0.00	0.00	8.9
S03A01	680	90	32.6	0.30	0.08	0.19	0.35	0.05	0.03	0.01	11.4
S03A01HES	392	42	8.8	0.38	0.05	0.29	0.23	0.05	0.00	0.00	5.4
S03A03	434	50	12.5	0.47	0.07	0.26	0.16	0.04	0.00	0.00	7.3

2.4 Ширококутове розсіювання рентгенівських променів [10]

Дифрактограми розсіювання рентгенівських променів описують кристалічну структуру зразка, тобто визначається фазовий склад та середній розмір кристалітів. Приклад характерної дифрактограми наведено на Рис. 8.

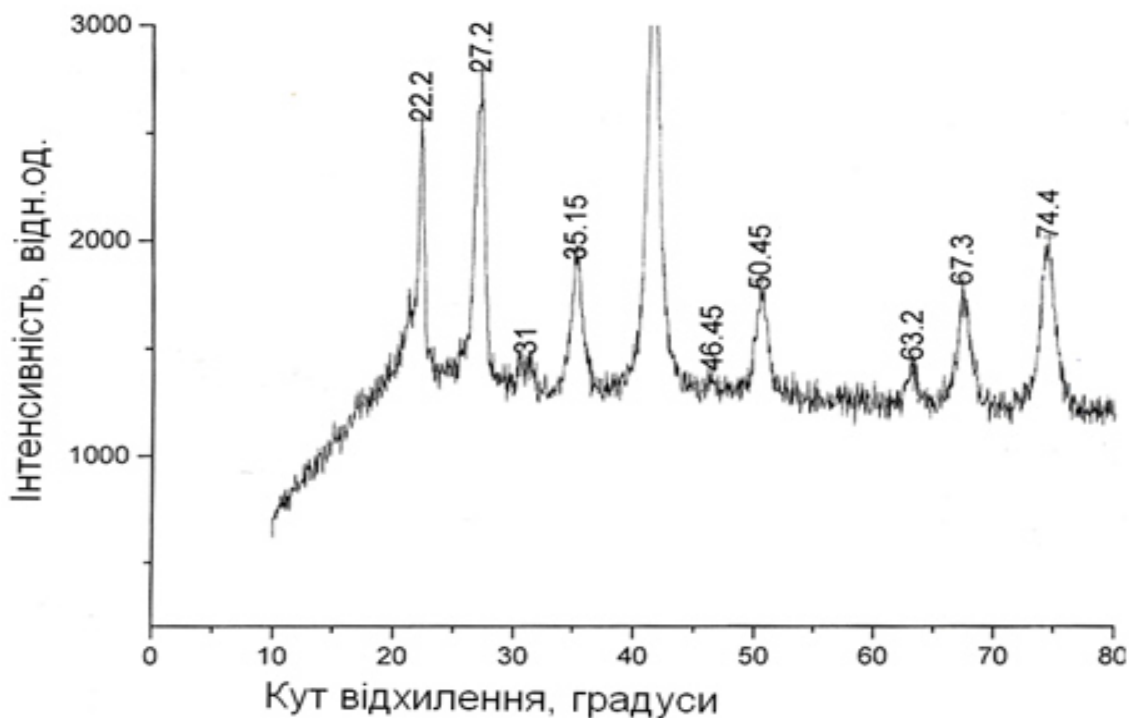
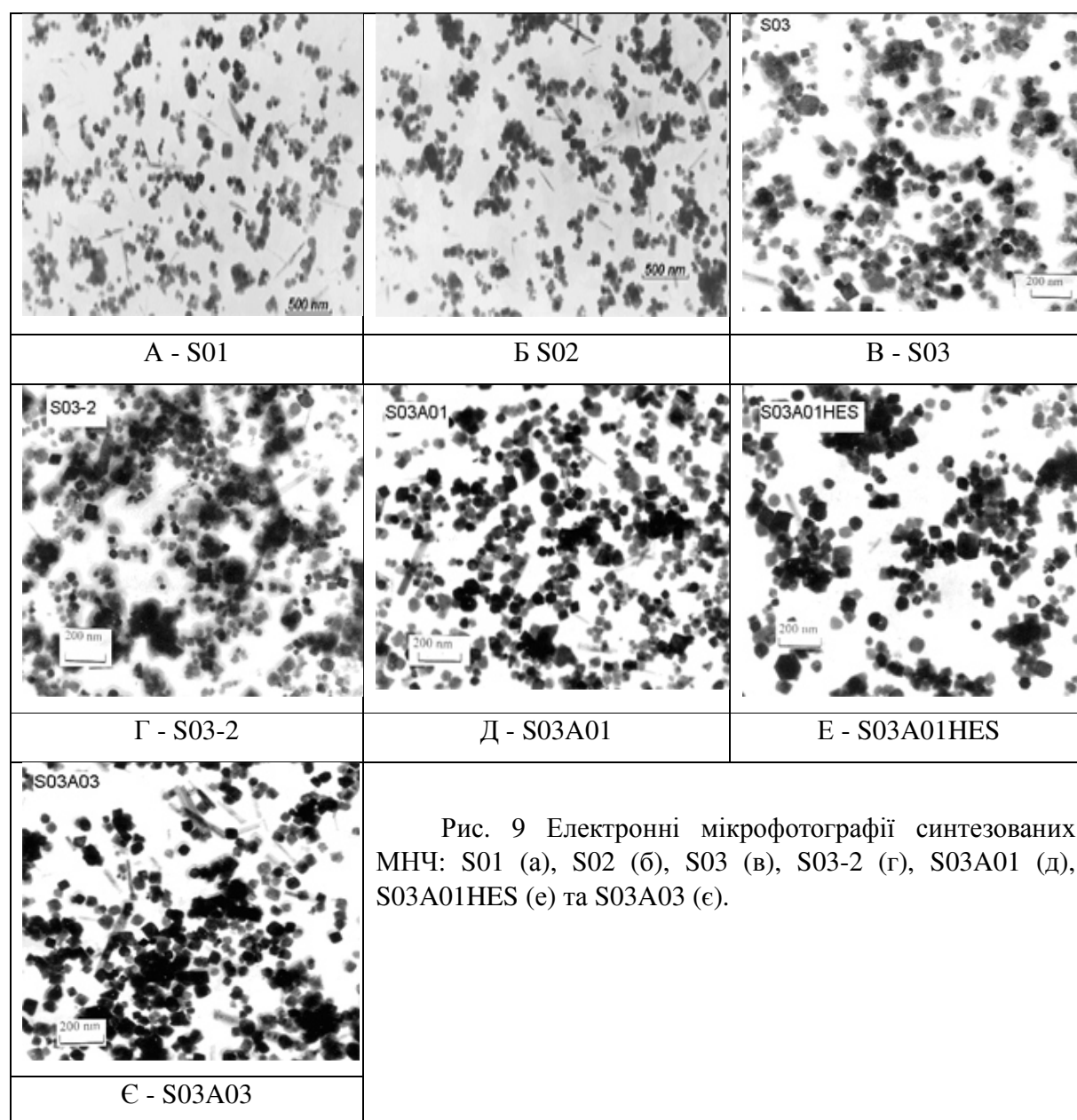

Рис. 8 Крива розсіювання рентгенівських променів для зразка S01.

Фізичний сенс інтенсивності полягає в ступені досконалості кристала. Фізичний сенс кута відхилення вказує на наявність площин кристалічної ґратки. Набір піків вказує на належність зразка до певного типу кристала. Набір піків визначає міжплощинні відстані, що слугує для ідентифікації кристалічного зразка. Наведений набір піків відповідає структурі кристалу магнетиту.

2.5 Просвічуюча електронна мікроскопія (ПЕМ)

Цей метод проводиться з метою визначення розмірів та форми ядер синтезованих МНЧ. На електронних мікрофотографіях (Рис. 9) чорні області – ядра МНЧ, сірі області навколо ядер – полімерна оболонка.

2.6. Метод ЕСР спектроскопії

Детальний опис наведено в «Методика виконання вимірювань молярної концентрації форм негемового заліза в підготовлених біологічних зразках методом низькотемпературної спектроскопії ЕСР» [11], яка забезпечує вимірювання молярних концентрацій форм негемового заліза в підготованих зразках цільної крові, плазми крові, клітинах крові та біологічних тканин. Для цього 50 – 100 мкл гепаринизованої венозної крові дорослих або периферичної крові дітей, плазми крові та/чи зразки тканин відбирають в кріорезистентні ампули й одразу ж заморожують в рідкому азоті.

Основні етапи проведення вимірювань наступні:

1. Включити ЕСР-спектрометр. Встановити температуру в кріоприставці ЕСР спектрометра 145 К. Помістити нативний біозразок в кріорезистентній ампулі у відповідне гніздо тримача резонатора ЕСР спектрометра, звертаючи увагу на положення зразка у центрі резонатора;

2. Встановити мікрохвильову потужність 20 мВт. Згідно із інструкцією по експлуатації ЕСР-спектрометра виконати операцію настройки резонатора;

3. Встановити параметри запису спектру в програмі роботи з ЕСР спектрометром, а саме – амплітуду модуляції 10 Е, діапазон запису спектру 0 - 5000 Е, зареєструвати спектр і записати його в пам'ять ПК з ім'ям згідно протоколу досліджень. Типовий спектр депонованого заліза наведено на Рис. 10. Вийняти зразок із резонатора спектрометра і помістити на місце в низькотемпературний бокс із зразками.

4. Помістити референтний зразок у гніздо тримача резонатора ЕСР спектрометра, звертаючи увагу на положення зразка у центрі резонатора, зареєструвати спектр в діапазоні 2500 - 3800 Е;

Отже, при реєстрації депонованого заліза для зразка застосовують такі режими роботи: частота - 9,39 ГГц, потужність - 20 мВт, Т - 145 К, амплітуда модуляції поля – 10 Е, діапазон реєстрації - 0-5000 Е, для референтного зразка – те саме, але діапазон - 2500-3800 Е.

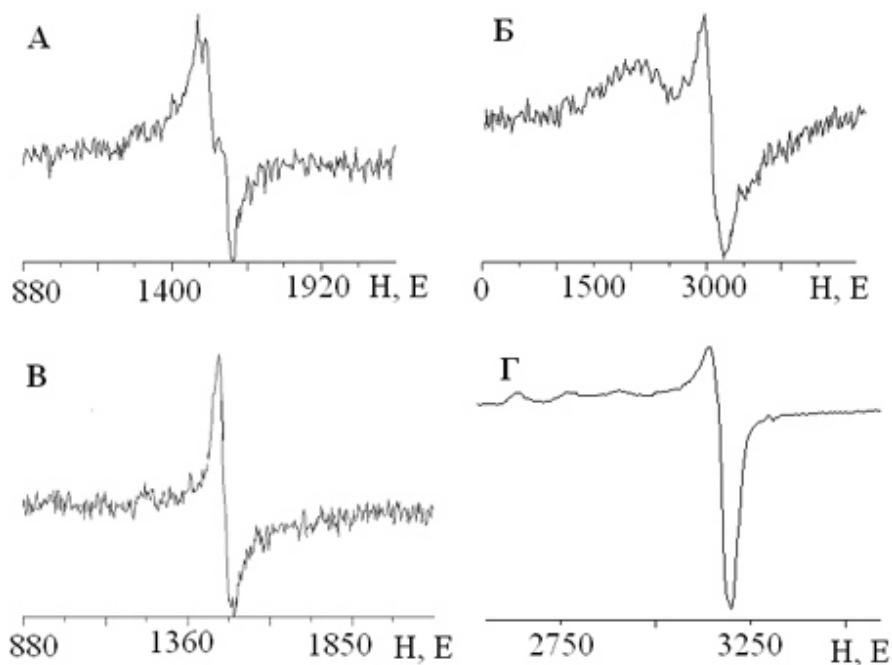

Рис. 10 Приклади спектрів ЕСР: а – заліза трансферину в нативному зразку крові здорової людини: частота - 9,39 ГГц, потужність - 70 мВт, Т - 105 К; б - депонованого заліза в тканині з зони пухлини пацієнта з гліальною пухлиною мозку: частота - 9,30 ГГц,

потужність - 20 мВт, Т - 145 К; в - комплексу заліза (III) з десферіоксаміном В в плазмі крові людини після обробки: частота - 9,39 ГГц, потужність - 50 мВт, Т - 105 К; г - референтного зразку сульфату міді (II) в водно-гліцериновій матриці: частота - 9,30 ГГц, потужність - 20 мВт, Т - 145 К. Амплітуда модуляції - 10 Е. По абсцисі - напруженість магнітного поля (H) в ерстедах (Е).

2.7. Вимоги до МНЧ для біомедичних застосувань

Таким чином, отримані МНЧ повинні задовольняти наступним вимогам:

1. Вміст заліза у зразку магнітних наночастинок визначають після відновлення всього заліза до двовалентного (відновники – гідроксиламін, аскорбінова або тіогліколієва кислота, гідрохінон та ін.), що, як правило, відбувається в кислому середовищі, переведення двовалентного заліза в форму забарвленого комплексу з урахуванням діапазону рН, в якому комплексна сполука стійка, а забарвлення – максимальне. Концентрацію заліза визначають спектрофотометричним методом після утворення комплексу залізо(II)-о-фенан-тролін, реєструючи оптичну густину в максимумі смуги поглинання ($\lambda=510$ нм, $\varepsilon_{510}=1,1 \cdot 10^4$ моль/см);
2. Магнітні властивості визначають після реєстрації кривих намагніченості методом Фарадея в діапазоні магнітних полів до 20 кЕ;
3. Фазовий склад магнітного ядра та середні розміри кристалітів визначають за допомогою методу ширококутового розсіювання рентгенівських променів. Дифрактограми зразків реєструють на дифрактометрі ДРОН-УМ1 у відфільтрованому випромінюванні $\text{Co K}\alpha$ з геометрією зйомки по Брегу-Брентано [10]. Середній розмір кристалітів магнетиту обчислюють із розширення дифракційної лінії (311) за формулою Шерера; [10]
4. Відносні концентрації елементів у поверхневому шарі та середню товщину органічного шару визначають методом РФС. РФС-спектри (Рентгено-флуоресцентний спектрометр СПЕКТРОСКАН-МАКС, Росія) розкладаються на окремі компоненти нелінійним методом найменших квадратів (методом Гауса-Ньютона). Площа кожної компоненти спектру визначається після вирахування нелінійного фону. Вирахування фону здійснюють за методом Ширлі; [9]
5. ПЕМ використовувалась для оцінки середнього розміру та характеру розподілу за розмірами, форми та морфологічним особливостям синтезованих МНЧ за допомогою приладу ПЕМ-У (Суми, Україна). ПЕМ реалізується за допомогою електронних мікроскопів, в яких зразок на тонкій плівці просвічується пучком прискорених електронів з енергією 50-200 кеВ. При приготуванні зразків для ПЕМ були застосовані засоби, що дозволяють уникати агрегації наночастинок, яка заважає отримання інформації про розмір та розподіл наночастинок за розміром.

3. ОБЛАДНАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ

3.1 СКВІД-магнітометрична система [12-15]

Для лікування захворювань, спричинених локальними порушеннями (напр. пухлинами), застосовують препарати, які мають побічну дію, отримання яких у великій кількості є неможливим, або ті, що мають високу токсичність. Тому важливим є створення засобів спрямованої доставки ліків та їх концентрації протягом потрібного часу в зоні патології. Це надало б унікальну можливість підвищити ефективність лікування при мінімумі дози ліків.

При цьому важливою є можливість слідкувати в часі за локалізацією та концентрацією магнітних носіїв в організмі для своєчасної корекції (введення препарату) для підтримки необхідного рівня іммобілізованого препарату в зоні патології. Для цього і створена система, що базується на використанні МНЧ, СКВІД-магнітометра, магнітного аплікатора і програмного забезпечення.

Методика полягає у наступному. Ліки (напр. ДР) іммобілізують на поверхні МНЧ і вводять внутрішньовенно в тіло лабораторної тварини. За допомогою магнітного аплікатора створюють високоградієнтне МП, яке утримує МНЧ в органі-мішені. Періодично вимірюючи КМП СКВІД-магнітометром, за допомогою програмних засобів визначають карту розподілу МНЧ, а отже і пов'язаних з ними ліків в зоні патології. Це забезпечує неінвазивний моніторинг МНЧ в тілі тварини, а отже – і зв'язаних з ними ліків.

Перед конструюванням системи проведено аналіз взаємних конфігурацій систем намагнічування і вимірювальних антен. Як критерії оптимізації було вибрано завадозахищеність, величину та форму корисного сигналу, просторову роздільну здатність, можливість сканування та інші [12]. В результаті було вибрано систему намагнічування з двох пар квадратних котушок Гельмгольца з ортогональними напрямками тестуючого поля. СКВІД-магнітометр включає два канали з антенами у вигляді градієнтометрів коаксіального типу, які реєструють просторову похідну d^2B_z/dz^2 [13,14]. Блок-схема системи для вивчення МНЧ, у тому числі на тваринах, встановлена в Інституті кібернетики НАНУ, наведена на Рис. 11, а її вигляд – на Рис. 12.

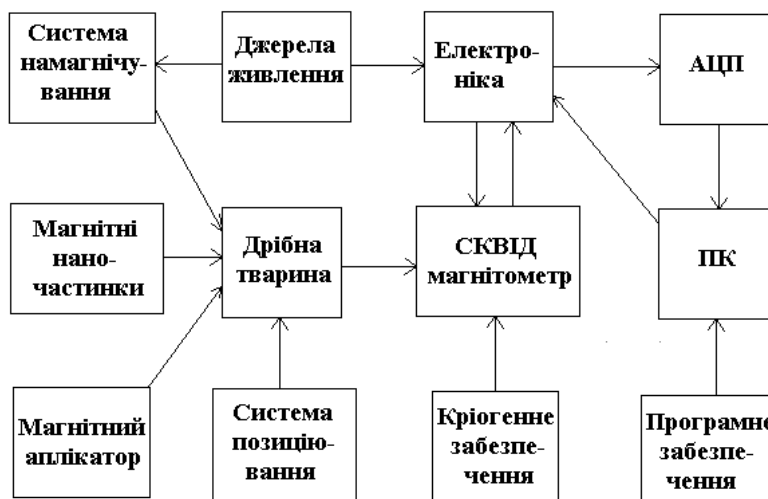

Рис.11. Блок-схема СКВІД-магнітометричної системи.

Принцип роботи ґрунтується на вимірюванні магнітної сприйнятливості магнітних носіїв, що вводяться у тіло піддослідної тварини. Для цього антени СКВІД-магнітометра розміщуються у геометричному центрі котушок, які створюють однорідне магнітне поле. Тварину закріплюють на рухомому ліжку і по чергово переміщують по сітці 6х6 см. СКВІД-магнітометр реєструє сигнал, пропорційний сприйнятливості області тіла, що знаходиться під антеною.

Тракт живлення має 2 однакових канали, в яких сигнал намагнічування фільтрується від вищих гармонік, підсилюється і живить котушки певної орієнтації. СКВІДи крім корисного сигналу приймають також паразитні сигнали, викликані неідеальним балансом антен. Для їх подавлення застосовано компенсацийний сигнал, амплітуда і фаза якого підбираються мікропроцесором. Ви-хідні сигнали каналів через АЦП вводяться в ПК для подальшої обробки.

Система мікропроцесорного управління побудована на мікропроцесорі типу M16C20 (фірми RENE-SAS). Вона має COM-порт для обміну даними з ПК та необхідну кількість портів для управління магнітометричною системою. Електронні блоки розміщено в єдиному конструктиві міжнародного стандарту 19''.

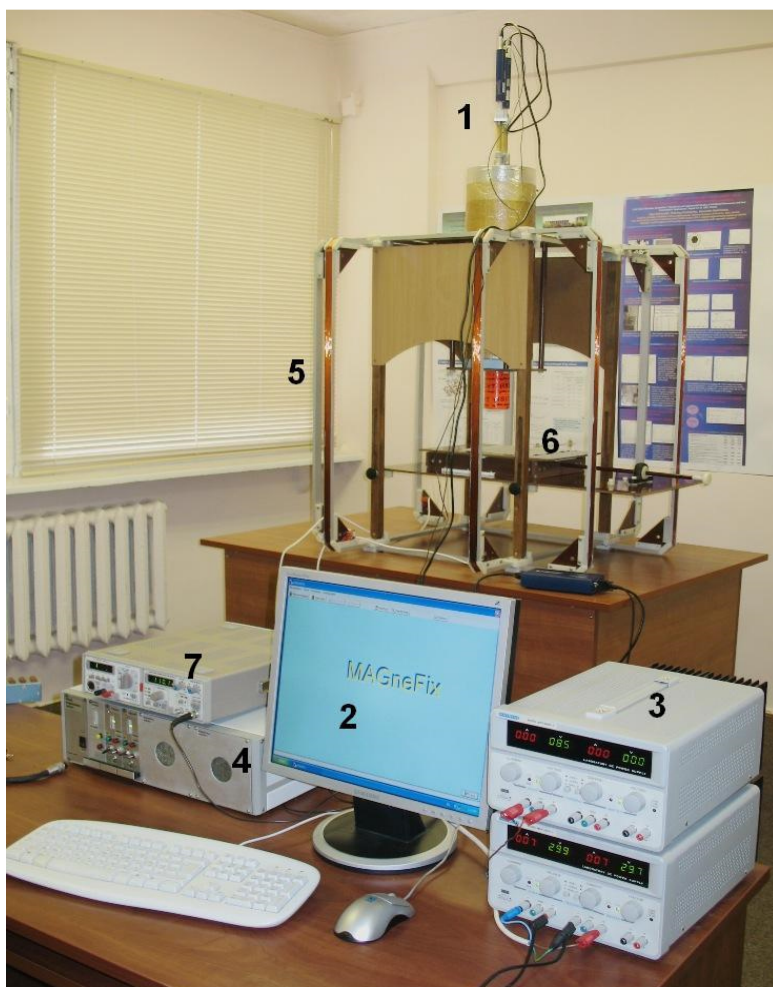

Рис. 12. Загальний вигляд СКВІД-магнітометричної системи:

1 – СКВІД-магнітометр, 2 – монітор ПК, 3 – блоки живлення підсилювача намагнічування, 4 - блок управління та обробки, 5 – система намагнічування, 6 – система позиціонування, 7 – генератор.

Допоміжними частинами для експериментів з тваринами є магнітний аплікатор, планшет для кріплення та гільйотина для декапітації.

3.2 Магнітний аплікатор [16]

Для утримання МНЧ в області-мішені необхідно спеціальний пристрій для генерації магнітного поля (МП) – магнітний аплікатор. Він створює градієнт МП, необхідний для ефективного утримання магнітного носія в заданій області на максимальній відстані від робочої поверхні пристрою, з урахуванням розташування зони патології, наприклад пухлини, в будь-якій можливій точці біооб'єкту. Створення магнітного аплікатора для утримання МНЧ всередині біооб'єкту – досить складна задача. Оскільки об'єкт утримання – це монодоменні суперпарамагнітні МНЧ, то величина сили, що діє на них, визначається градієнтом МП. Тому аплікатор повинен створити необхідний градієнт МП на заданій відстані від робочої поверхні. Під час руху МНЧ в капілярно-пористому середовищі внутрішнього органу біооб'єкту монодоменні МНЧ утримуються у внутрішньому органі за рахунок притискання їх до стінок судин. Чим більш глибоко розташований внутрішній орган в тілі, тим далі від робочої поверхні аплікатора потрібно створити градієнт МП, що забезпечує притискання МНЧ до стінок капілярів в органі-мішені біооб'єкту.

Конструкцію магнітної системи реалізовано кільцевими магнітами (Рис. 13,а), завдяки чому градієнт МП на відстані від робочої поверхні має потрібну величину. Фізичні характеристики магнітів наведені в Таблиці 3 і задовольняють вимогам, висунутим до створюваного аплікатора. МП вимірялось по обом осям сенсорами Хола типу ПХЕ-606 з кроком 5 мм в діапазоні 0 - 50 мм, а градієнти поля в аксіальній площині - розраховано.

Таблиця 3. Фізичні характеристики магнітів

тип магнітів, матеріал	Діаметр, мм	Енергетичний добуток, kJ/m ³	Залишкова індукція, Вг, mT	Коерцитивна сила, kA/m
Кільцеві, NdFeB, «IBS Magnet»	зовнішній - 76 внутрішній - 42 висота-6	223 - 239	1080 - 1120	780 - 836
Дискові, SmCo ₅	55, висота - 15	140	850	600

Для даної конструкції на відстані 30 мм від робочої поверхні досягається градієнт 3,78 Тл/м, що достатньо для утримання препарату МНЧ в капілярах нирок, селезінки, серця, печінки та легенів кроля, так як центр серця, печінки і легенів знаходяться на відстані від робочої поверхні 20мм, а нирок і селезінки – 30 мм. Робоча поверхня аплікатора знаходиться з боку SmCo₅ магнітів. Вигляд та конструкція аплікатора наведена на Рис. 13.

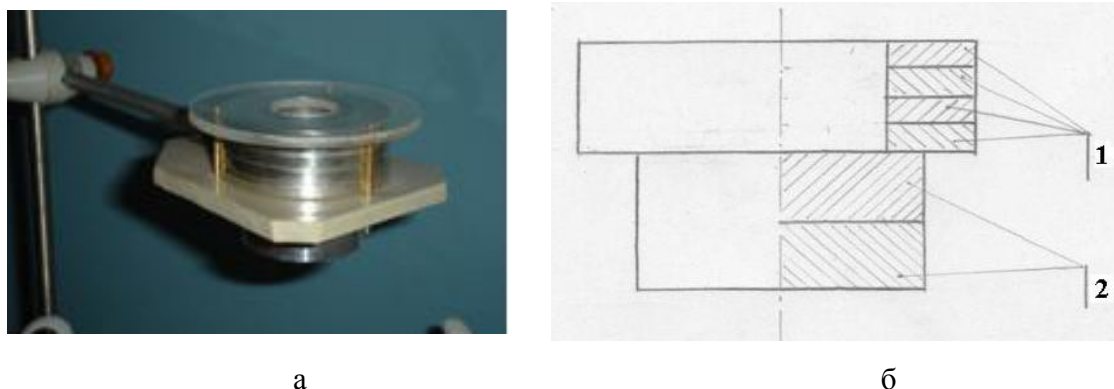

Рис. 13. Фото (а) та розріз (б) аплікатора для утримання МНЧ в області мішені: 1 – 4 кільцеві NdFeB магніти (фірма IBS Magnet Ing. К-Н. Schroeter Берлін, ФРН), 2 – два дискові SmCo₅ магніти.

3.3 Допоміжне обладнання (планшет, тримач аплікатора)

Конструкція планшета для кріплення кроля та визначення координат його внутрішніх органів реалізована наступним чином (Рис. 14).

Рис. 14. Планшет для кріплення кроля та визначення координат його внутрішніх органів.

4. ДОСЛІДЖЕННЯ КАЛІБРОВАНИХ ЗРАЗКІВ СУСПЕНЗІЙ МНЧ

4.1. Методика досліджень та опис зразків.

Загальна процедура дослідження калібрувальних зразків складається з наступних етапів:

- 1) Калібрувальні зразки закріплюють на платформі системи позиціювання на мінімальній відстані від дна кріостата;
- 3) Обчислюють (програма «RabbitInField») розподіл МНЧ в калібрувальних зразках у вигляді карт магнітного поля;

4) Суміщують КМП із зображенням зразка з урахуванням його дійсних розмірів та аналізують розподіл МНЧ в калібрувальних зразках.

Було виготовлено 4 серії калібрувальних зразків МНЧ, покритих ГЕК:

1. у желатині, виготовлені в МПЗ (концентрації 500-0,8 мкг носія/мл);
2. у воді, виготовлені в МПЗ (діапазон концентрацій 500–0,8 мкг носія/мл);
3. у желатині, виготовлені в однорідному МП ($B=7,2$ мТл), прикладеному поперек ампули (діапазон концентрацій 500–0,8 мкг носія/мл);
4. у желатині, виготовлені в однорідному МП ($B=7,2$ мТл), прикладеному вздовж ампули (діапазон концентрацій 100–0,4 мкг носія/мл).

Однорідне МП 7,2 мТл створювали за допомогою котушок Гельмгольца.

В експерименті використано 3 основні види зразків - кульки, фантом та інші (плашка, ампула). Це моделі: кульки діаметром 4 см із НЧ магнетиту 50 нм (суспензія в желатині) – це моделі органів лабораторної тварини (кроля), фантом – модель його тіла.

Плашку й ампулу використано для вивчення здатності СКВІД-магнітометричної системи реєструвати МНЧ різної природи (концентрація, розмір, матеріал ядра, агрегатний стан та ін.).

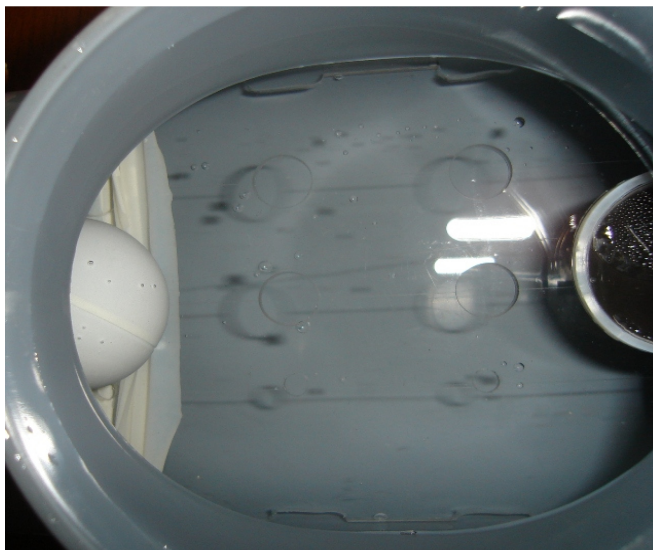

Рис. 15. Модель органу кроля (кулька) у фантомі з бідистильованою водою.

Плашка використана для вимірювань розподілу концентрації МНЧ (розмір ядра 2 нм) і включала 24 лунки, 12 яких заповнені суспензією. Розміри: ширина 85 мм, висота 128 мм, діаметр лунок 16 мм, концентрації наведені на Рис. 16).

Таблиця 4. Концентрації МНЧ у лунках наведені в

Цифра на лунці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Концентрація $\mu\text{g Fe /ml}$	56	37,3	24,9	16,6	11,1	7,4	4,9	3,3	2,2	1,5	1	0,6

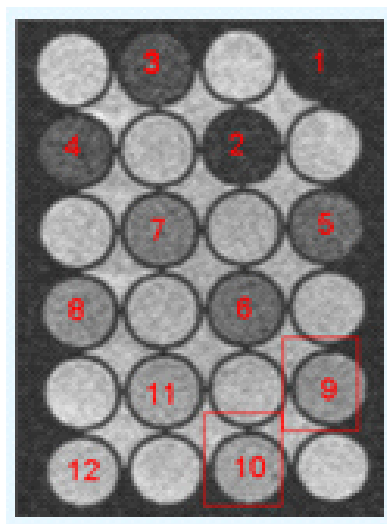

Рис 16. Плашка з лунками, заповненими суспензією препарату МНЧ SUPRAVIST у 2% агарозному гелі.

Ампула – це скляна трубка (довжина 11 см, $\varnothing$ 15 мм), запаяна з обох боків і містить культуру клітин, у які введено препарат МНЧ NDT-Mag1. Середній радіус клітин складає $18,2 \pm 3,3 \mu\text{m}$, ампула нахилена під кутом 45 градусів.

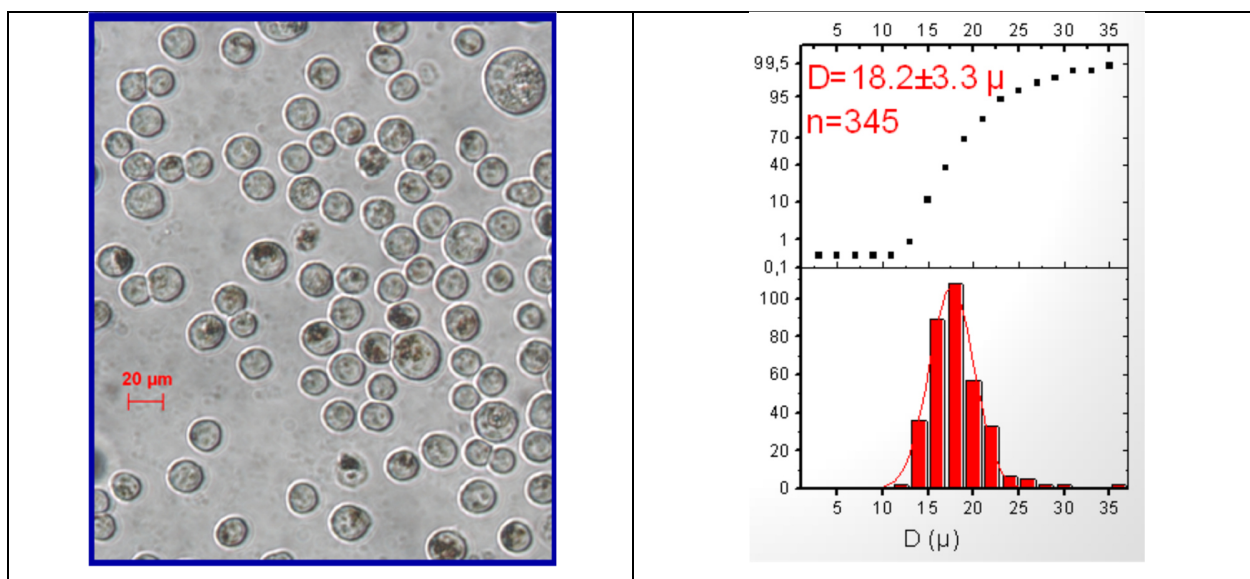

Рис. 17 ПЕМ зображення клітин (зліва) та їх розподіл за розміром (справа).

4.2. Вимірювання методом ЕСР спектроскопії

Спектри зареєстровані на частоті 9,30 ГГц, потужності 20 мВт, $T = 145$ К (Рис. 18,а). Після обробки отримано калібрувальну залежність (Рис. 18,б), отриману по 5-ти точках з дуже великою точністю (коефіцієнт регресії $R=0.99992$) відповідає лінійній регресії $C = 10^6 * B * I$, де $B=1.93632 \pm 0,013$.

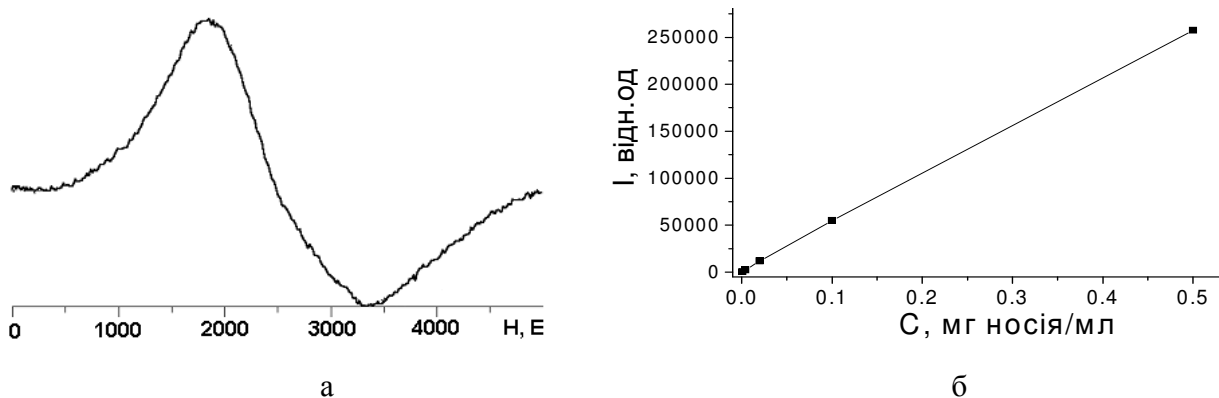
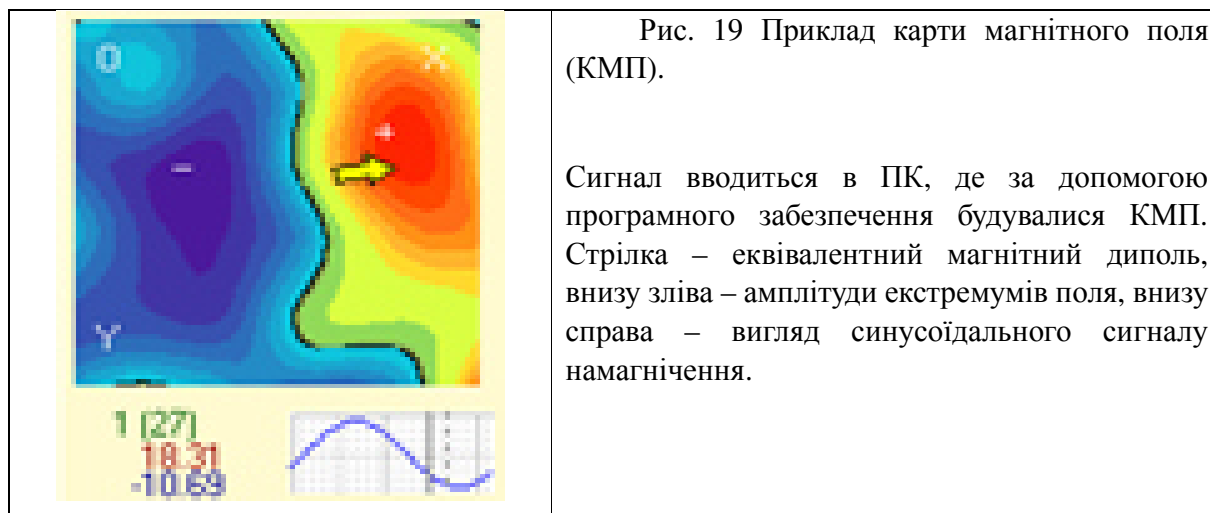

Рис. 18. Результати експерименту: спектр (а) та калібрувальна залежність концентрації носія в 1 мл розчину від інтегральної інтенсивності спектру (б).

4.3 Вимірювання методом СКВІД-магнітометрії

4.3.1 Опис експерименту. Зразки послідовно переміщувались по 36 точках просторової сітки 6Х6 і СКВІД-магнітометром реєструвались КМП, крок 12 мм, час вимірювання в точці – 4 с. Інші умови:

- 1) кульки - струм намагнічування 150 мА, відстань «дно кріостата-зразок» 8 мм,
- 2) фантом - струм 0,182 А, відстань - 10 мм,
- 3) плашка та ампула - струм 0,182 А, відстань - 17 мм.

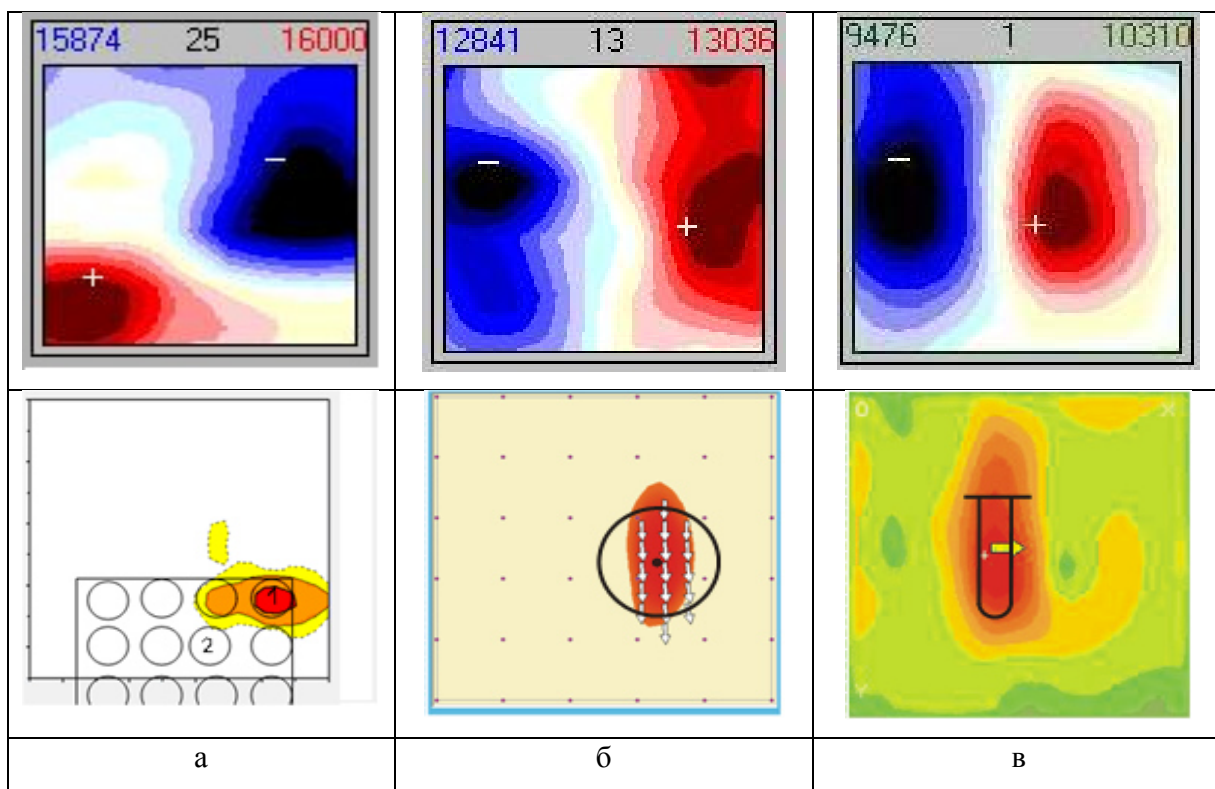

Рис. 20. КМП (зверху) та просторовий розподіл МНЧ в каліброваних зразках: суспензія RESOVEST (а), сферичний желатиновий фантом діаметром 4 см (б) та капсула 4 см (в) з концентрацією МНЧ 0,5 мг/мл.

Як видно з Рис. 20, розподіл МП у всіх випадках має дипольний характер. Після вирішення ОЗ були знайдені окремі джерела з високою концентрацією, просторова конфігурація яких відображає розмір, форму та розташування різних каліброваних зразків.

Для обробки даних використано програму MagneFix, де будувались карти магнітного поля і розв'язувалась ОЗ у вигляді карт розподілу градієнта поля. Основним недоліком цих карт є те, що палітра не нормована, тобто незалежно від амплітуди поля колір областей з максимальним градієнтом (густиною диполів) буде один і той самий (червоний).

Тому для побудови карт розподілу МНЧ використано числові матриці значень амплітуд градієнту МП, які мають розмір 12×12 , а максимум рівний 100. Тому спочатку нормуємо всі карти на максимальний розмах поля. Для цього вибираємо карту з найбільшим розмахом (різницею між екстремумами), а амплітуди сигналів на інших картах обчислюємо множенням на коефіцієнт нормування (відношення розмаху поля даної карти до карти з найбільшим розмахом). Потім всі значення матриць множились на цей коефіцієнт та будувались карти розподілу МНЧ програмою ORIGIN.

Для цього пронормовані вищенаведеним способом числа вводились у вхідну матрицю 12×12 ORIGIN, вона поверталась на 90° по часовій стрілці і транспонувалась. Кольорову палітру ділили на 4 частини, яким відповідають різні кольори. Потім у програмі Photoshop

4.3.3 Фізична модель тіла кроля (фантом). Послідовність вимірювань:

а) фантом з дистильованою водою; б) фантом з кульками на відстані 55 мм; в) фантом з кульками на відстані 110 мм. На Рис. 22 подано результати обробки.

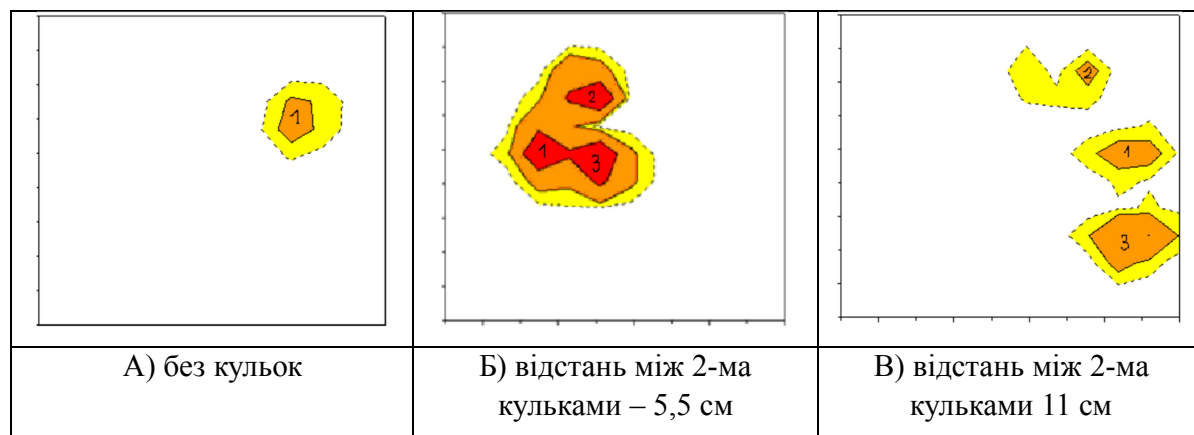

Рис. 22. Карти розподілу МНЧ у фантомі, у який вміщено моделі органів у вигляді кульок: 1- паразитна область (артефакт), 2 і 3 - кульки.

Для фантома отримані дані підтвердили наявність двох кульок, але при відстані між центрами кульок 55 мм є лише одна область МНЧ (жовтий колір), але видно, що там знаходиться 2 кульки (дві червоні області 2 та 3). При відстані між центрами 110 мм вже видно 2 окремі області МНЧ, а також артефакт 1, присутній також у фантома, заповненого дистильованою водою.

4.3.4 Інші зразки (плашка та ампула). Експеримент з плашкою подано на Рис. 23, де зліва плашка розміщена у правій нижній частині карти, при цьому положення правої верхньої лунки з найбільшою концентрацією МНЧ відповідає області розподілу МНЧ. У центрі плашку повернуто на 90° за часовою стрілкою. Результат експерименту з ампулою, орієнтованою під кутом 45°, показано на Рис. 23,в.

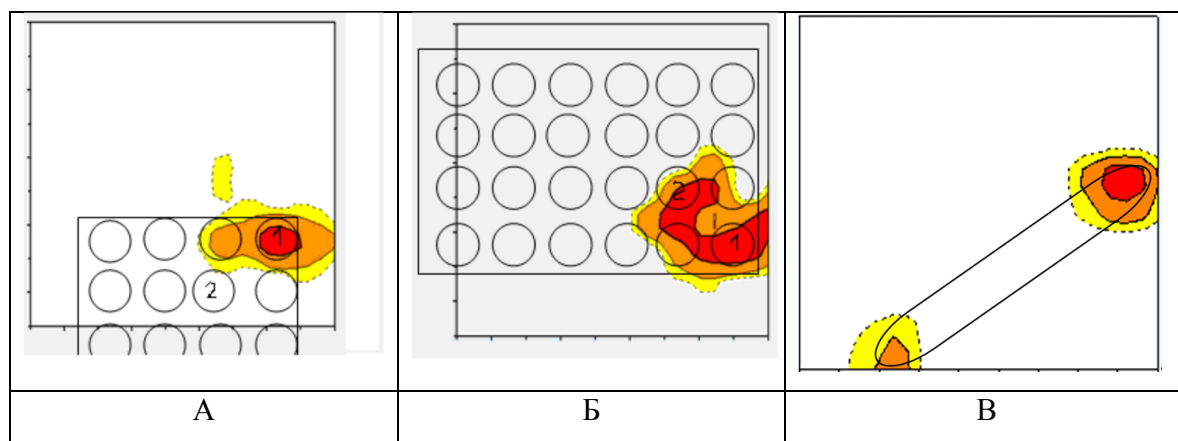

Рис. 23. Карти розподілу МНЧ: плашки початкове (а), повернуто на 90° (б) та ампули під кутом 45° (в).

Положення області МНЧ при дослідженні плашок відповідає лунці з максимальною концентрацією 56 мкг Fe /мл, а після повороту вже видно області 2-х лунок – максимальної (56 мкг Fe /мл) та меншої з концентрацією МНЧ (рівною 37 мкг Fe /мл).

Щодо ампули, орієнтація областей МНЧ відповідає її орієнтації, але вони зсунуті вниз на 3 см. Сигнал знаходиться на краях ампули, що обумовлено скупченням там клітин з МНЧ. Амплітуда сигналу (розмах поля) значно менше, ніж у кульок, що пояснюється агрегацією МНЧ у клітинах та зменшенням магнітного моменту агрегатів внаслідок антиферомагнітного упорядкування окремих МНЧ в агрегаті.

5. ДОСЛІДЖЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ ТВАРИН

5.1 Методика досліджень кролів.

Включає такі етапи:

- 1) Для знерухомлення тварини проводять внутрішньовенну анестезію (у вушну вену) одноразовим шприцом;
- 2) Піддослідну тварину фіксують на вимірювальному планшеті з чи без суміщення певної області тіла з магнітним аплікатором;
- 3) Планшет встановлюють на систему позиціювання (див. п.3.1);
- 4) Реєструють КМП над тілом тварини. Умови вимірювань: 36 точок, крок 24 мм, відстань дно кріостата –тіло 0,5 см, тривалість запису в одній точці 4 с. Над кожним кроликом реєстрували 2 карти (верхня і нижня) розміром 12х12 см, отже загальний розмір області МП становив 12х24 см, що відповідає анатомічним розмірам тіла кроля;
- 5) Планшет знімають з платформи, кроля звільняють від кріплень;
- 6) Фіксують кроля в гільйотині (див. п.3.3);
- 7) Декапітують кроля за допомогою спеціальної гільйотини (рис.17);
- 8) Проводять розтин тіла кроля та вилучення внутрішніх органів (печінки, селезінки, легенів, нирок та серця) та зразків крові.
- 9) Реєструють КМП над ізольованим органом, крок 12 мм, розмір 6Х6 см.
- 10) Обчислюють карту розподілу щільності магнітних моментів в горизонтальній площині.
- 11) Зразки та органи консервують в розчині формаліну чи заморожують в рідкому азоті для наступних досліджень, відповідно, методом низькотемпературної ЕСР спектроскопії чи СКВІД-магнітометрії.

5.2. Вимірювання концентрації МНЧ методом ЕСР.

Проводять згідно «Методики виконання вимірювань молярної концент-рації форм негемового заліза в підготовлених біологічних зразках методом низькотемпературної спектроскопії ЕСР» [11], етапи наведено в п. 3.5.

Схема обчислення молярної концентрації “депоноване залізо”:

1) визначити амплітуду $A_{\Phi m}^{Cu(II)}$ спектру ЕСР референтного зразка, записаного в режимі реєстрації спектрів депонованого заліза (п. 3.5), внести значення амплітуди, нормоване на підсилення приладу, у відповідну графу таблиці;

2) визначити положення H_i , напівширину ΔH_i і амплітуду A_i Лоренцевих компонент, що описують спектр поглинання НВЧ-випромінювання депонованим залізом і внести ці значення в таблицю;

3) вміст депонованого заліза в зразках обчислити за загальною формулою

$$C(\Phi m - Fe) = k * C^{Cu} * \frac{\sum A_i * \Delta H_i}{K_{Ft} * f_{Ft}^{Cu(II)} * A_{Ft}^{Cu}}, \quad (1)$$

де $K_{Ft}=7,8$ – градувальний коефіцієнт для серії зразків феритину в тканинах, A_i і ΔH_i – амплітуда та напівширина Лоренцевих компонент при моделюванні спектру ЕСР феритину, A_{Ft}^{Cu} – амплітуда спектру стандартного зразка, зареєстрованого при параметрах приладу, ідентичних реєстрації спектру феритину, k – геометричний фактор, $f_{Ft}^{Cu(II)} = 96 \pm 3(E)$ є фактором форми спектру референтного зразку при умовах запису спектрів феритину.

При $C^{Cu}=0,131$ мкмоль

$$C(\Phi m - Fe) = k * \frac{\sum A_i * \Delta H_i(E)}{A_{Ft}^{Cu} * 5716(E)}. \quad (2)$$

4) Концентрацію депонованого заліза розрахувати виходячи із вмісту депонованого заліза $C(\Phi m - Fe)$ і маси зразка P по формулі

$$[\Phi m - Fe](\text{мкмоль} / \text{дм}^3) = \frac{C(\Phi m - Fe)(\text{мкмоль})}{P(\text{мг}) * 0,000001}, \quad (3)$$

приймаючи, що питома маса зразка близька до одиниці, тобто 1 мг тканини займає об’єм 1 мкл.

Висока чутливість методу ЕСР дає можливість здійснювати аналіз в мікропробах біологічних зразків (20 - 100 мкг). Наведена методика була використана при дослідженні особливостей метаболізму заліза при гліальних пухлинах мозку тварин і людини, при перевантаженні залізом внаслідок надлишкового надходження заліза в організм в умовах виробництва, оцінці ефективності терапії станів з перевантаженням залізом. Показано, що концентрація депонованого заліза є інформативним показником для виявлення порушень обміну негемового заліза в організмі.

5.3 Дослідження МНЧ в тілі кролів без аплікатора.

Для досліджень застосовано кролі віком 6 місяців і вагою 3 кг. Анестезію виконують розчином хлоралоци (0,1 г/кг) + уретану (0,4 г/кг) з розрахунком на вагу кроля чи іншим анестетиком.

Дії виконують згідно методики, описаної в п. 4.1. Магнітне поле вимірювали до та через 20 і 60 хв. після введення препарату – 2 мл суспензії МНЧ S03A03 що має склад: 99% Fe_3O_4 , стабілізованого γ -АПС з покриттям окисленим ГЕК; вміст заліза в зразку дорівнює 0,693 г заліза/г зразка; намагніченість насичення - $147 \pm 4 \text{ Ам}^2/\text{г Fe}$; середній розмір кристалітів - 41,5 нм) - див. Табл. 1. (Рис. 24). Корисним сигналом є різниця полів між екстремумами.

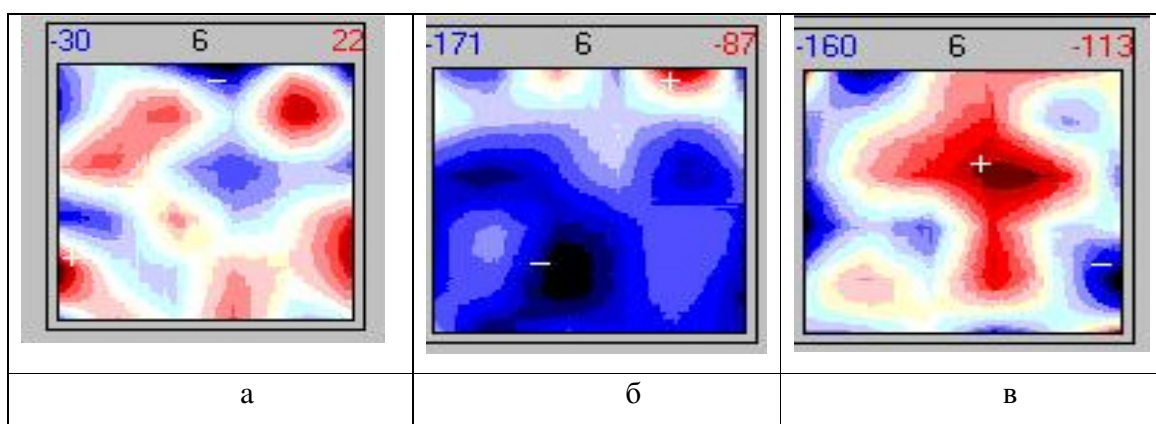

Рис. 24. Верхні КМП над кроликом: до (а), 20 хв (б) та 60 хв (в) після введення препарату МНЧ. Зверху карти наведено величини поля у відліках АЦП для мінімуму (зліва) та максимуму (справа).

Видно, що до введення КМП має фрагментарний характер з малим корисним сигналом рівним 50-60 відліків АЦП (Рис. 24,а). Після введення карта має більш регулярну структуру з двома сильними екстремумами (з'являється сигнал від препарату). Амплітуда сигналу – 84 відліки з ясно вираженим дипольним характером (Рис. 24,б). Після 60 хв амплітуда сигналу зменшилася до 47 відліків (Рис. 24,в), тобто корисний сигнал від МНЧ зменшився, а його положення змінилося. За час між вимірюваннями (40 хв) зменшення амплітуди корисного сигналу склало майже 50%, а зміщення – вправо-вниз на 3-4 см. Зменшення амплітуди пояснюється рознесенням препарату потоком крові по всьому тілу, а його зміщення вниз – концентрацією МНЧ у печінці.

На Рис. 25 показано карти розподілу щільності магнітних моментів. Для того щоб виявити, де саме концентруються МНЧ, на ці карти накладено схематичний розріз тіла кроля з нанесеними органами, розміри та відносне розташування яких відповідають анатомічним даним. Контурні карти будувались у пакеті Origin згідно методики п.4.3.1, палітра – згідно п.4.3.2.

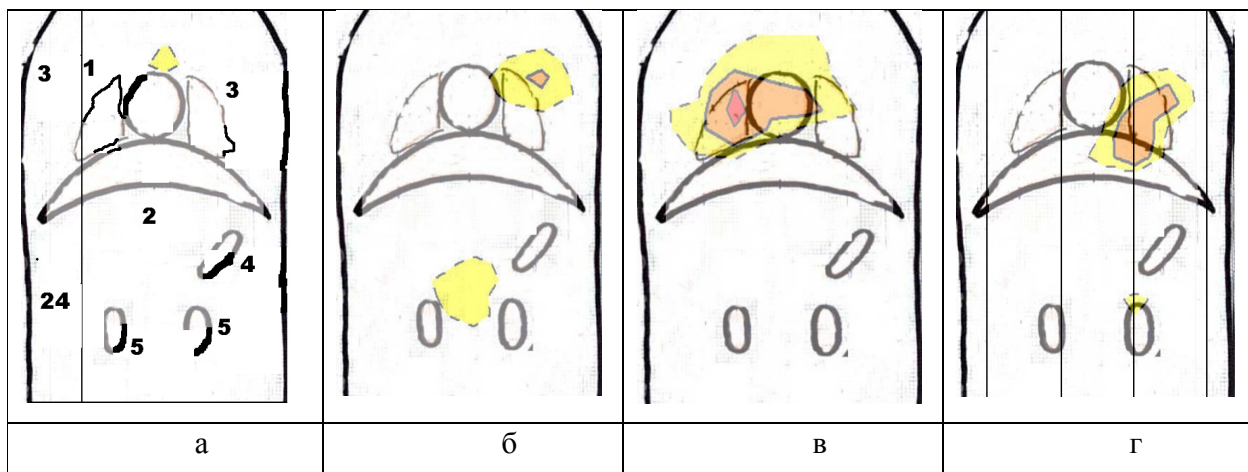

Рис. 25. Розподіл МНЧ у тілі кроля без (а) та з намагнічуванням, але без МНЧ (б), через 20 хв (в) та 1 годину (г) після введення препарату: 1 – серце, 2 – печінка, 3 – легені, 4 – селезінка, 5 – нирки.

Як видно, без намагнічування є паразитні зони слабкої концентрації МНЧ в області серця. При намагніченні без МНЧ видно 2 паразитні області: середньої концентрації в області серця та легень, та слабкої – в області селезінки та нирок (Рис. 25,б). Через 20 хв. після введення препарату, концентрація в області серця та легень збільшується з середньої до великої. Через 1 годину концентрація в цій області зменшилась, а область змістилась вліво-вниз приблизно на 5 см в бік печінки (Рис. 25,г), а також з'являється область слабкої концентрації поблизу лівої нирки;

Причини появи артефактів при відсутності намагнічування:

- 1) магнітні забруднення, орієнтовані в магнітному полі Землі;
- 2) екзо- та ендогенні сильно магнітні речовини в самому тілі;
- 3) зовнішні магнітні перешкоди індустриального походження;

Причини появи артефактів при намагнічуванні (але не від введених МНЧ):

- сигнал від тіла тварини;
- сигнал від джерел типу 1) та 2), які орієнтуються в полі намагнічування;
- паразитний (залишковий, який не вдалося компенсувати методами компенсації) сигнал намагнічування) на виході магнітометра.

5.4 Дослідження ізолюваних органів кролів без аплікатора.

Після декапітації ізолювані органи досліджено методом ЕСР спектроскопії, результати подано на Рис. 26.

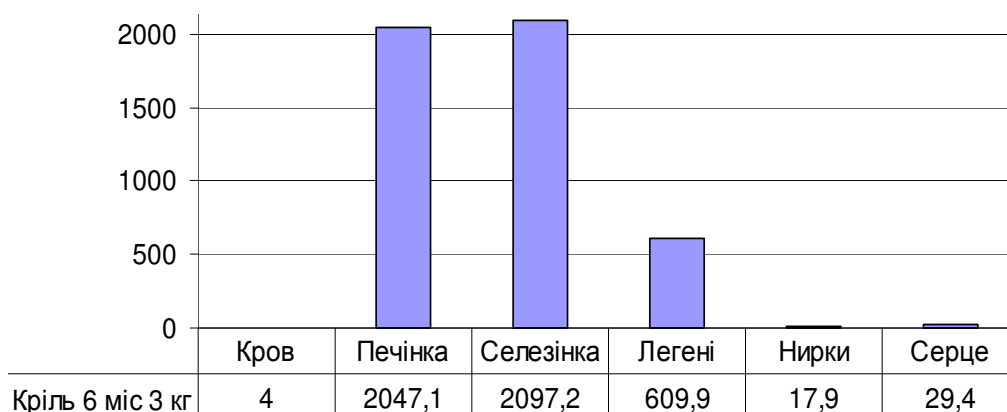

Рис. 26 Концентрація МНЧ в органах і тканинах кроля (мкг/г) за даними ЕСР-спектроскопії.

Видно, що МНЧ у крові, серці та нирках кроля практично відсутні, а основна їх частка зосереджена в печінці та селезінці. На рис. 30 приведено результати досліджень концентрації МНЧ в органах іншого кроля методом ЕСР спектроскопії (мкг Fe / г ваги тіла тварини).

З Рис. 25-26 видно, що МНЧ через 1 годину концентруються в основному в печінці та селезінці. Це відповідає розумінню метаболізму оксидів заліза в тілі кроля – через 1 годину майже всі МНЧ будуть зосереджені в печінці, бо маса селезінки значно менше маси печінки. З рис. 27,б витікає, що за даними СКВІД-магнітометрії концентрація має місце вже через 20 хв, а через 1 годину амплітуда сигналу зменшується, що вказує на рознесення МНЧ по всьому тілу.

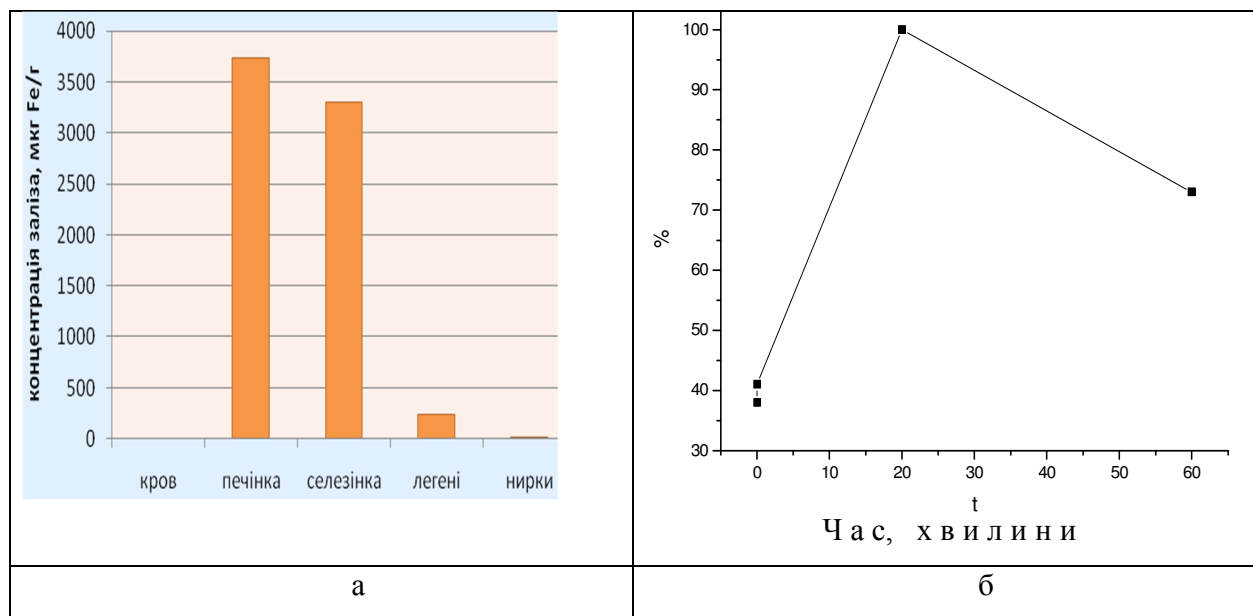

Рис. 27. Концентрація заліза у органах і крові кроля через 60 хв за даними ЕСР-спектроскопії (а) та зміна амплітуди магнітного сигналу у % (б).

6 ДОСЛІДЖЕННЯ ТВАРИН З МАГНІТНИМ АПЛІКАТОРОМ

6.1. Методика досліджень

Дослідження динаміки розподілу МНЧ в тілі тварин проводять з накладанням аплікатора ($B_{3,5\text{см}}=75$ мТл, $\text{grad } B_{3,5\text{см}}=2,9$ мТл/мм) згідно процедури, наведеної в. п.5.1, препарат - 2 мл суспензії МНЧ S03A03, аналогічний п.5.2.

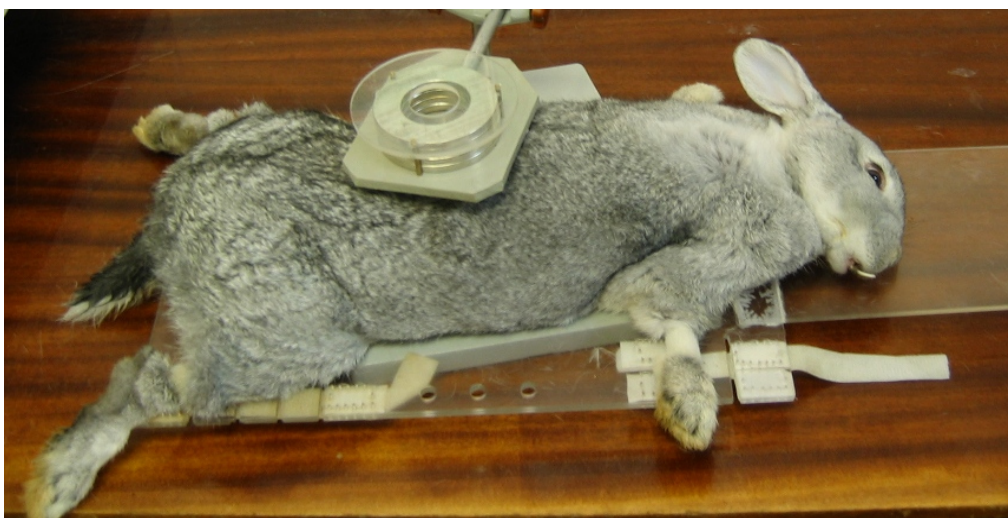

Рис. 28. Кріль під аплікатором, який розміщено над нирками.

Поле аплікатора накладали на область нирок, при цьому на відстані 30 мм від робочої поверхні досягається градієнт 3,78 мТл/мм. Цього достатньо для утримання препарату МНЧ в капілярах і нирок, селезінки, серця, печінки та легенів кроля. Внутрішні органи вилучають через 60 хв після введення МНЧ.

Як видно з Рис. 28, при накладанні МП на нирки робоча зона аплікатора не перекриває інші внутрішні органи кроля. Аплікатор створює необхідний градієнт МП, під дією якого в органі накопичуються МНЧ, а отже, і потрібний ЛЗ, іммобілізований на поверхні МНЧ. Акумуляція МНЧ в органі-мішені відбувається за рахунок притискання МНЧ до стінок судин. Ефект акумуляції МНЧ в області-мішені залежить від тривалості експозиції, магнітного моменту МНЧ, градієнту МП та розміру робочої зони (відстань від робочої поверхні до ізолінії з величиною градієнту поля, необхідної для утримання МНЧ в області органу-мішені). Акумуляцію погіршує збільшення розміру агрегатів МНЧ, тому що погіршується проникність агрегатів через капіляри.

6.2. Дослідження органів кролів методом СКВІД-магнітометрії [18]

Окремий орган закріплюють у чашці Петрі, встановлюють її на рухому платформу, реєструють КМП над чашкою Петрі з органом. З Рис. 29 видно, що область підвищеної концентрації МНЧ практично ідеально вписується в контур відповідного органу.

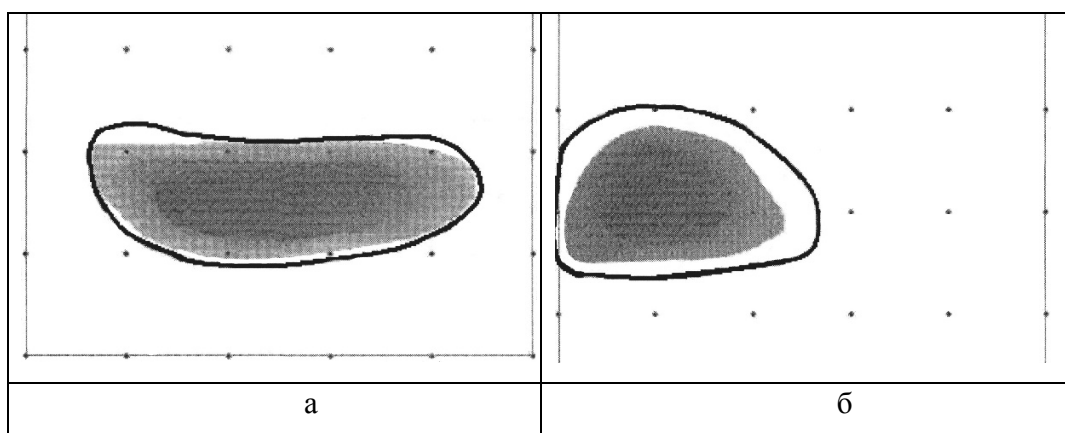

Рис. 29. Зображення області концентрації МНЧ, суміщене з контуром ізольованого органа кроля: нирка (а), серце (б).

6.3. Дослідження органів кролів методом ЕСР-спектроскопії

Вимірювання змін концентрації МНЧ, спричинених дією магнітного аплікатора, показали, що після накладання протягом 30 хвилин поля на область нирок має місце акумуляція МНЧ в органі-мішені, тобто підвищення концентрації препарату в нирках, у середньому, в 10 разів (Рис. 30).

Рис. 30 Концентрація МНЧ в нирках двох кролів без та після накладання поля порівняно з контролем (без введення МНЧ у тіло кроля).

Отже, експериментально підтверджено, що при накладанні високоградієнтного МП відбувся значний перерозподіл МНЧ на користь органу-мішені порівняно з його розподілом без накладання аплікатора та контрольними даними (без введення наноманітного препарату). Відмінності у даних для двох різних кролів після дії магнітного поля,

обумовлені їх індивідуальними особливостями організму та поведінки під час експерименту.

Таким чином, без накладання магнітного поля МНЧ накопичуються в печінці і селезінці та незначно в легенях, а після накладання поля на орган-мішень (нирки) відбувається акумуляція МНЧ в органі-мішені, а не в печінці.

6.4 Порівняння результатів обох методів для кролів

Для порівняння результатів СКВІД-магнітометрії та кількісної ЕПР-спектроскопії беруть результати вимірювання концентрації МНЧ в органах декапітованих тварин, отримані кожним з методів окремо (див. пп. 6.2-6.3). За отриманими даними будуються криві концентрації МНЧ у всіх органах.

СКВІД вимірювання проводилися 3-ма способами: «Намагнічування по осі ОХ», «Намагнічування по осі ОУ», та вимірювання органів зі спини, тобто «спина кроля під антеною» (на рисунку «Зворотній бік»). Сенс полягає в тому, що архітектура кровоносних судин в органі нерівномірна, і, відповідно, розподіл частинок в органах також нерівномірний. Розподіл МНЧ (S03A03) в органах та кількісні співвідношення концентрації МНЧ, виявлені за допомогою СКВІДа, повністю корелюють з даними кількісної ЕСР спектроскопії (Рис. 31).

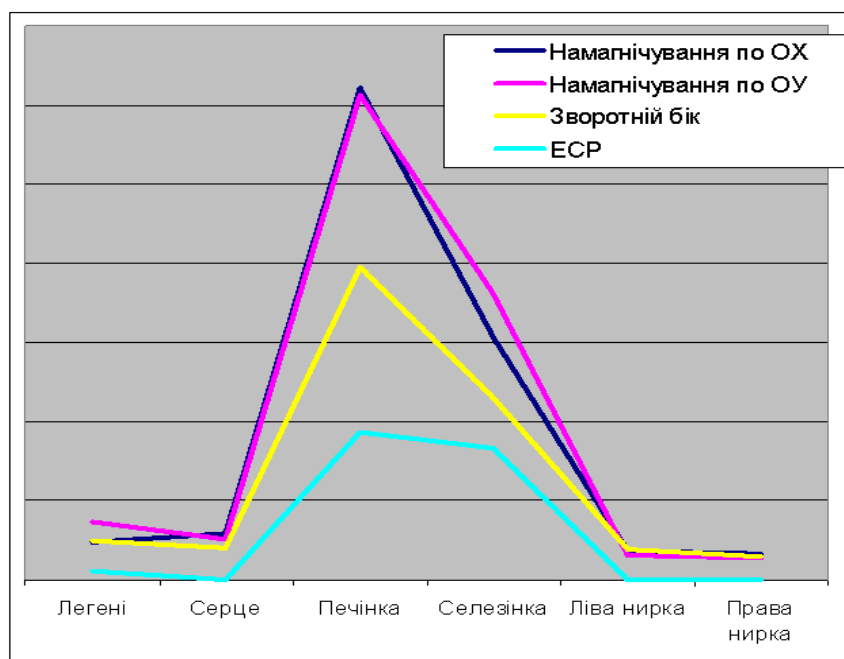

Рис. 31. Кореляція значень концентрації МНЧ за даними методів кількісної ЕСР-спектроскопії та СКВІД-магнітометрії (відносні одиниці).

Також має місце подібність результатів при намагніченні по осям ОХ та ОУ. Це пояснюється тим, що величина індукованого магнітного моменту МНЧ не залежить від

напрямку поля намагнічування. Часткове розходження даних обох методів пояснюється двома причинами:

- 1) ЕСР дає питому концентрацію, а сигнал магнітометрії пропорційний загальному вмісту МНЧ в органі;
- 2) неоднорідність розподілу МНЧ в органі.

6.5. Дослідження фармакокінетики магнітних носіїв з іммобілізованим доксорубіцином в тілі мишей

Фармакокінетику магнітних носіїв з іммобілізованим ДР досліджували на групі мишей з накладанням МП аплікатора та без нього [19]. Вміст заліза (мкг Fe/г сирової ваги) в групі 12-ти здорових мишей (контр. група), наведені в Таблиці 5.

Таблиця 5. Вміст депонованого заліза в групі здорових мишей.

Назва	Кров	Нирки	Печінка	Серце	Легені	Селезінка
Сm1	9.6	2.8	1.2	18.0	19.5	12.3
Сm2	0.7	5.5	3.3	6.8	3.6	1.0
Сm3	0.8	0.6	8.7	13.3	5.1	0.9
Сm4	0.9	1.8	1.1	20.2	7.6	3.4
Сm5	4.2	8.7	6.3		47.6	2.3
Сm6	6.8	1.1	0.4	21.5	40.7	0.5
Сm7	1.9	0.6	0.3	10.2	2.1	6.2
Сm8	4.9	3.4	2.0	0.2	58.9	17.4
cm9			2.1	1.1		13.9
cm10	11.3	35.2	4.6	21.7	52.6	
cm11	4.3	11.0	5.9	3.4	2.4	4.2
cm12	1.2	5.1	0.2	14.0	3.2	0.2
Середнє	4.2	4.2	6.9	3.0	11.8	22.1
Похибка	1.2	3.7	3.0	0.8	2.4	6.9

Досліджено біорозподіл МНЧ S03A03 в організмі здорових мишей після введення суспензії в синус ока в дозі 25 мг носія (16,3 мг Fe) на кг ваги тіла тварини без МП (дані порівняння), вміст в органі як % частка введеної дози (Рис. 32). Зразки для дослідження: нирки, печінка, легені та кров. Показано, що загальний вміст кон'югата МНЧ з ДР в легенях складає від 0,3 до 0,7 вмісту в печінці, в той час як в нирках накопичення майже відсутнє. Без накладання поля акумуляція МНЧ відбувається в основному в печінці (Рис. 32,а).

Також вивчено біорозподіл при накладанні МП на ліву легеню. З Рис. 32,б видно, що при цьому відбувається значний перерозподіл магнітного кон'югата на користь органу-мішені (ліва легеня) з одночасним зменшенням його в печінці (Рис. 33,а) порівняно з контролем (без накладання МП, Рис. 32,а).

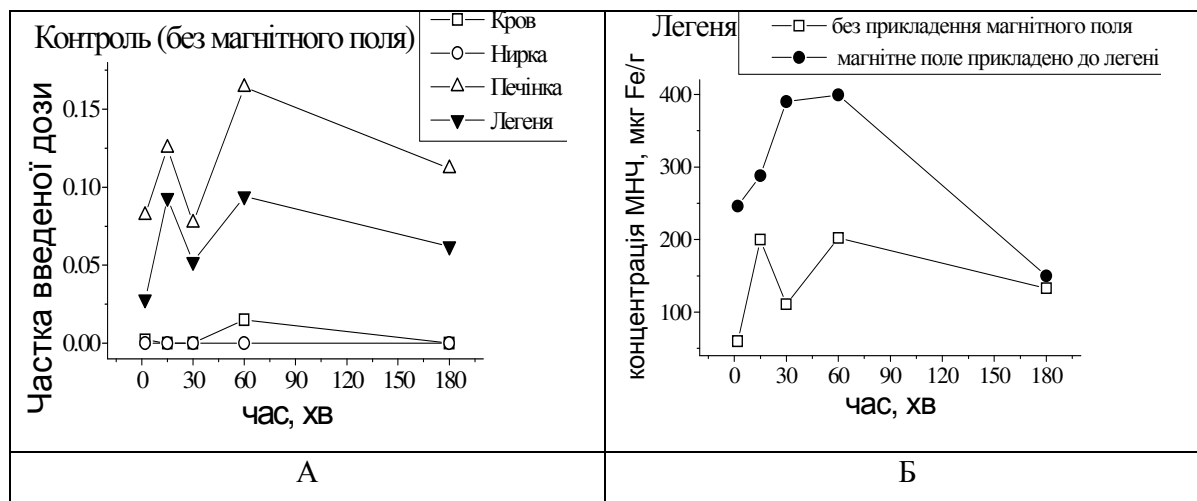

Рис. 32. Біорозподіл (частка введеної дози) кон'югата МНЧ з ДР у здорових мишей після введення суспензії в синус ока в дозі 25 мг носія (16.3 мг Fe) на кг ваги тварини: вміст в органі без МП (А) та концентрація МНЧ в тканині легень без та при накладанні поля на ліву легеню (Б).

Тобто, накладання МП на орган-мішень протягом 30 хв спричиняє акумуляцію МНЧ саме в органі-мішені, а не в печінці (підвищення концентрації в середньому в 2 рази). Вплив МП, накладеного на ліву легеню на біорозподіл МНЧ в легенях та печінці здорових мишей порівняно з даними без МП наведений на Рис. 33,б у вигляді відношення К концентрації магнітного кон'югата в органі-мішені при накладанні МП до його концентрації без МП.

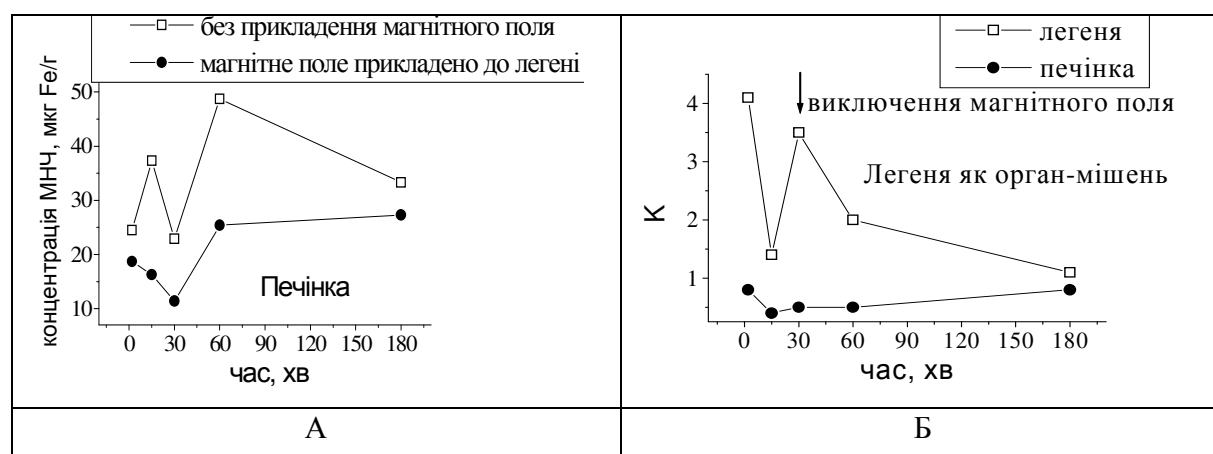

Рис. 33. Концентрація кон'югата МНЧ з доксорубіцином в печінці без та при накладанні МП на ліву легеню (А) і біорозподіл К згідно (2) МНЧ в легенях та печінці при накладанні поля на ліву легеню (Б) (умови аналогічні Рис. 32).

ВИСНОВКИ

Отже, поєднання методів низькотемпературної ЕСР спектроскопії та надчутливої магнітометрії може бути використано не тільки для контролю за розподілом та біотрансформацією екзогенних МНЧ в організмі, а також і для моніторингу за станом обміну заліза при його накопиченні в організмі внаслідок введення магнітних носіїв на основі сполук заліза. Загалом же, описані дослідження каліброваних зразків МНЧ методом СКВІД-магнітометрії підтвердили можливість використання розробленої системи для подальших *in vitro* та *in vivo* вимірювань МНЧ, введених у біооб'єкти.

Виготовлено препарати біоактивних реагентів на магнітних носіях та досліджено їх характеристики, а саме, - синтезовано МНЧ різного розміру, проведено активацію поверхні, нейтралізацію активних груп, синтезовано 7 типів МНЧ з покриттям перехресно-зшитим декстраном, гідроксиетилкрохмалем та конденсованим γ -амінопропілтриетоксисиланом та досліджено їх фіз.-хім. властивості (вміст заліза, намагніченість, рентгенівські фотоелектронні спектри, ПЕМ, спектри ширококутового розсіювання рентгенівських променів).

Оцінено параметри магнітного поля, достатнього для акумуляції МНЧ в області-мішені та виявлено, що для при застосуванні МНЧ, модифікованих ГЕК з концентрацією їх в крові - 0,3 г/л, та при накладанні градієнту поля 3,6 Т/м препарат буде утриманий в основних венах, капілярах, та легених капілярах.

Підготовлено серії калібрувальних зразків суспензій магнетиту в желатині з різними концентраціями МНЧ. Проведено калібрувальні виміри та визначена концентрація заліза в них методом ЕСР-спектроскопії. Проведені виміри методом СКВІД-магнітометрії показали лінійну залежність між концентрацією наночастинок та вихідним сигналом СКВІДа;

В результаті досліджень кролів отримано композитні КМП над тілом кроля у горизонтальній площині розміром 12х24 см, Показано, що протягом 40 хв амплітуда сигналу від МНЧ зменшується майже на 50%, а його джерело зміщується вправо-вниз на 3-4 см. Зменшення пояснюється рознесенням препарату по тілу, а його зміщення – концентрацією МНЧ у печінці.

Дослідження фармакокінетики магнітних носіїв з імобілізованими біореагентами (доксорубіцином) в організмі кролів та мишей при локальній дії неомогенного постійного МП показали, що без накладання поля акумуляція МНЧ відбувається в печінці, а накладання поля на орган-мішень призводить до акумуляції магнітного носія саме в органі-мішені (нирках), а не в печінці;

Вимірювання концентрації магнітних наноматеріалів в органах лабораторних кролів методом кількісної спектроскопії ЕСР показали, що в результаті накладання МП на область нирок протягом 30 хв. відбувається акумуляція МНЧ в органі-мішені - нирках в середньому в 10 разів;

Дослідження біотрансформації магнітних носіїв в організмі кролів показали відсутність суттєвої хімічної деградації магнітного ядра за даними ЕСР-спектроскопії протягом однієї доби після їх введення в організм кроля;

Отримано кореляцію даних спектроскопії ЕСР та СКВІД-магнітометрії на основі вимірювань ізольованих органів кролів. На цій основі встановлено інформативність СКВІД-магнітометрії для моніторингу за розподілом та біотрансформацією магнітних носіїв;

Встановлено, що неінвазивна магнітометрія доцільна для досліджень МНЧ з магнетиту розміром ≤ 30 нм, покриття - декстран чи гідроксиетилкрахмаль, активація - 1,6-диізоціанатогексан та нейтралізація – поліетиленгліколь та здатна реєструвати МНЧ в діапазоні концентрацій 0,1-2 мг носія/мл. При цьому для надійного детектування ефекту акумуляції МНЧ в органі-мішені необхідні такі параметри поля: градієнт 3,78 Тл/м, відстань 30 мм, тривалість експозиції 30 хв., розмір робочої зони аплікатора 3х3 см.

Як відомо, радіонуклідна діагностика заснована на реєстрації випромінювань радіоактивних ізотопів та мічених сполук, введених в біологічний організм. Після введення радіоактивної сполуки вона розподіляється по тілу залежно від функціонування його органів та систем. Тому методи, розроблені для аналізу розподілу радіоактивних ізотопів та мічених сполук, також доцільно використати для вивчення розподілу та концентрації магнітних носіїв.

Таким, чином у даних вказівках узагальнено результати створення методики, яка включає калібрування, інструментальну процедуру досліджень малих тварин за допомогою введених в їх організм МНЧ, визначення їх фізико-хімічних характеристик, а також методи обробки експериментальних даних. Основним завданням є аналіз розподілу в площині та кількісна оцінка магнітних носіїв у тілі малих тварин. Ця методика ґрунтується на літературних даних, що описують прийнятну лабораторну практику, стандарти, досвід провідних фірм, у тому числі інші методи аналізу зображень, наприклад – радіонуклідну діагностику та перфузійну сцинтиграфію міокарду.

Також вивчено способи роботи з кролями, методи хірургії та декапітації, введення різних препаратів, забір крові, виконання аналгезії та анестезії. Використання піддослідних тварин проводилося згідно зі ст. 26 Закону України № 3447-ІУ від 21.02.2006 “Про захист тварин від жорстокого ставлення”, Загальних етичних принципів досліджень на тваринах, затверджених 20.09.2001 Першим Укр. нац. конгресом з біоетики з урахуванням положень, викладених в Guide for the Care and Use of Laboratory Animals (National Institute of Health, publication No. 93-23, revised 1985).

Розроблені методики, створені технічні та програмні засоби можуть бути застосовані для неінвазивних досліджень МНЧ в тілі лабораторних тварин та інших біологічних зразках як:

- 1) магнітних носіїв (системи спрямованої (таргетної) доставки ліків),
- 2) магнітних контрастних агентів;
- 3) вивчення магнітного забруднення внаслідок перевантаження організму екзогенними сполуками заліза,
- 4) магнітних маркерів, наприклад для вивчення порушень метаболізму залізовмісних чи інших сполук під дією несприятливих факторів, наприклад внаслідок побічної дії ліків чи дії токсичних речовин

5) активних агентів, напр. в методі магнітодинамічної гіпертермії.

Автори висловлюють подяку Наук.-Техн. Центру в Україні (НТЦУ) за фінансову підтримку ЄС проєкту, який виконано Інститутом кібернетики ім. В.М. Глушкова НАНУ спільно з Інститутом прикладної фізики в біофізики НАНУ. В дослідженні використано результати, отримані в рамках проєкту №3074 Наук.-Техн. Центру в Україні (НТЦУ) «СКВІД-магнітометрична система для контролю за магнітними контрастними агентами і керованим транспортом ліків на магнітних носіях» (2006-2008, керівник – академік НАНУ Войтович І.Д.).

Дана робота є постпринтом методичних вказівок «Методи синтезу та досліджень біосумісних препаратів магнітних наночастинок на основі оксидів заліза» для студентів спеціальності «Радіофізика і електроніка» спеціалізації «Медична радіофізика», затвердженої до друку Вченою Радою ІК НАНУ протокол №15 від 29 вересня 2011р. [20]. Текст оновлений з включенням результатів нових досліджень, що виконувались в відділі 220 ІК НАНУ та відображені в публікаціях [21-26].

Список посилань

1. Будник М., Іванісік А. Медична електроніка. Роб. навч. програма дисципліни для студентів спец-ті „радіофізика та електроніка” (7.04020402). – Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011, 27 с.
2. Widder K, Senyei A, Scarpelli D, Magnetic microspheres: a model system for site specific drug delivery in vivo, Proc. Soc. Exp. Biol. Med. - Vol. 58, 1978, pp 141-146.
3. Pankhurst Q, Connolly J, Jones S, Dobson J. Applications of magnetic nano-particles in biomedicine / J. Phys. D: Appl. Phys. – 2003. – No. 36, p. R167-R181.
4. Налескіна Л.А., Бородай Н.В., Чехун В.Ф. Сьогодення та перспективи створення наносистем спрямованої доставки лікарських препаратів до пухлинних клітин // Онкологія - т.11, №3.- 2009. - с.166-173.
5. E. Matijevich. Monodispersed colloids: Art and Science // Langmuir. – 1986. – v. 2. – P. 12-20.
6. T. Sugimoto, E. Matijevich. Formation of uniform spherical magnetite particles by crystallization from ferrous hydroxide gel // J. Colloid Interface Sci. – 1980. – v. 74. – P. 227-243.
7. Сивкович С.А., Орел В.Э., Дзятковская Н.Н. Применение механохимически активированных заряженных наночастиц доксорубина при полихимиотерапии больных злокачественными лимфомами. - Онкология, - 2007, - т.9, №3, - с.234-237.
8. Марченко З. Фотометрическое определение элементов. – М. “Мир”. – 1971. – 502с.
9. Бриггс Д., Сих М.П. Анализ поверхности методами оже- и рентгеновской фотоэлектронной спектроскопии, пер. с англ. – М. «Мир». – 1987. – 600 с.
10. Жданов Г.С. Дифракционный и резонансный структурный анализ. – М. Наука. – 1980. – 254с.

11. Методика виконання вимірювань молярної концентрації форм негемового заліза в підготовлених біологічних зразках методом низькотемпературної спектроскопії ЕСР // О. Михайлик, Н.Дудченко, О.Дудченко, Ю. Алексєйцев, І. Лубянова / МВВ 081/12-0149-04. – Київ: Інститут прикладних проблем фізики і біофізики НАНУ. – 2004. – 19 с.
12. Будник Н., Выбор оптимального сочетания типа антенны и ориентации поля намагничивания в сканирующем сасептометре // Електроніка і зв'язок. – 2006. – № 5. – С. 49-53.
13. Розробка СКВІД-магнітометричної системи для дослідження магнітних наночастинок у тілі лабораторних тварин / Риженко Т., Будник М., Войтович І. та ін. // Електроніка і зв'язок, 2008, №3-4, с. 164-168
14. SQUID-imaging technology to study magnetic nanocarriers for targeted magnetic transport of drugs / M.Budnyk, N.Dudchenko, I.Voytovych et al. // Materialwissenschaft und Werkstofftechnik (Materials Science and Engineering Technology). – 2009. – Vol.40, No. 4. – p. 302-307, DOI:10.1002/mawe.200800446.
15. Патент UA 34263. Двоканальний СКВІД-магнітометр зі змінною базою / Мінов Ю., Будник М., Закорчений О. (Україна). – опубл. 11.08.2008, Бюл. №15.
16. Патент UA 29313. Магнітна система аплікатора для концентрації магнітних матеріалів у локальній області всередині біологічного об'єкту / Будник М., Дудченко О., Дудченко Н., Алексєйцев Ю., Будник В. (Україна). – заявл. 07.09.2007, опубл. 10.01.2008, Бюл. № 1. – 18 с., 9 іл.
17. Патент UA 29519. Пристрій для декапітації лабораторних тварин / Алексєйцев Ю., Будник М., Дудченко Н., Будник В. (Україна). – опубл. 10.01.2008, Бюл. № 1.
18. Риженко Т., Будник М., Короновська К. Дослідження магнітних наноматеріалів на експериментальних моделях in vivo та in vitro // Електроніка і зв'язок. - №4-5. – 2009. – с.63-67.
19. Ставинська О., Оранська О., Дудченко Н., Дудченко О. Дослідження магнітних наночастинок методом широко кутового розсіювання рентгенівських променів // 36. тез 19-го н.-техн. семінару «Надпровідникова електроніка і біомагнетизм. Медична і біологічна кібернетика. Сенсорика», Київ-Жукін, 14-16 вересня 2007. – с.9.
20. Будник М.М., Дудченко Н.О., Риженко Т.М., Закорчений О.В. / Методи синтезу та досліджень біосумісних препаратів магнітних наночастинок на основі оксидів заліза. Метод. вказівки для студентів спец-ті «Радіофізика і електроніка» спеціалізації «Медична радіофізика» - 2011. – Київ : Ін-т кібернетики НАНУ - 50 с. https://drive.google.com/drive/folders/10YcGvo-RINRy6A8JkdPCVjOqbNhhvb7h?usp=drive_link
21. Будник Віталій Миколайович. Дисертація кандидатська. Дослідження і сертифікація біомедичних інформаційно-вимірювальних систем: Кандидат технічних наук: спец. 05.13.06 - Інформаційні технології: дата захисту 2021-12-22; Статус: Захищена; Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова Національної академії наук України. – Київ. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U104068>

22. М.М. Будник, В.М. Будник, К.П. Короновська., Дзятковська І.І., Ніколов М.О., Мельнік Ю.Г., Сутковий П.Г., Мінов Ю.Д., Романов А.В. Орел В.Е. / Виявлення здатності СКВІД-магнітометрії до візуалізації магніточутливого комплексу на основі наночасток оксиду заліза та доксорубіцину у тілі щурів-пухлиноносіїв. Електроніка і зв'язок. – 2010. – №2., с. 137-141.

23. M. Budnyk, V. Budnyk, V. Orel, N. Dudchenko, I.Chaykovskyy, Yu. Minov, P. Sutkovyi/ Experimental in vivo measurements of magnetic nanoparticles for targeted transport of drugs Biological motility: From fundamental achievements to nanotechnologies. Pushchino: Synchrobook (ISBN 978-5-91874-029-3), 2010, p.56-59.

24. М.М. Budnyk, N.O. Dudchenko, A.B. Brik, V.P. Ivanitsky, O.M. Razumov / Magnetic iron oxide nanoparticles for biomedical application. Book of Abstr. Ukr-German Symposium on Physics and Chemistry of Nanostructures and on Nanobiotechnology, Beregove, the Crimea, Ukraine, 6-10 Sept 2010. – p. 50

25. M. Budnyk, M. Khodakovskiy, V. Orel, V. Budnyk, I. Voitovych / Experimental studying magnetic nanocomplexes with doxorubicin for drug delivery and cancer therapy. Materials of the Mediterranean - East Europe Meeting “Multifunctional Nano-materials” (NanoEuro-Med-2011), 12-14 May 2011. Uzhgorod (Ukraine). p. 192.

26. М. Будник, И.Лубянова, Л.Краснокутская, Н. Дмитруха, Л. Легкоступ, И. Войтович, М. Примин, И. Недайвода, Ю. Минов, П. Сутковой / Неинвазивный метод определения накопления железа в печени крыс со свинцовой интоксикацией. Український журнал з проблем медицини праці. – 2011. – №3(27). – с. 43-46.